

Навчальне видання

Олег Анатолійович Мельничук – докт. істор. наук

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ

Навчально-методичний комплекс вивчення дисципліни

Для студентів неюридичних спеціальностей
денної та заочної форм навчання

Відповідальний за випуск – *проф. Шестопалюк О.В.*

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО

Кафедра правознавства

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ

Навчально-методичний комплекс вивчення дисципліни

ВІННИЦЯ – 2011

Мельничук О.А. Історія держави і права України. Навчально-методичний комплекс вивчення дисципліни. – Вінниця: Вид-во ВДПУ, 2011. - 80 с.

Рецензенти:

Поп Ю.І. – доктор історичних наук, професор;

Ткачук О.С. – кандидат юридичних наук, доцент.

Відповідальний за випуск: *проф. Шестопалюк О.В.*

Схвалено кафедрою правознавства Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № від червня 2011 р.)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Навчально-тематичний план курсу.....	5
Програмний матеріал вивчення курсу.....	6
Семінарські заняття.....	18
Тематика реферетів.....	43
Тематика курсових та дипломних робіт.....	46
Контрольні питання з курсу.....	49
Література до курсу.....	53

Курс історії держави і права України є одним з визначальних у вітчизняній системі підготовки фахівців-правознавців. З нього починається опанування студентами першооснов юридичних знань, занурення їх у світ державно-правових термінів і конструкцій, ознайомлення з пам'ятками національної юридичної культури. Основне завдання курсу полягає в формуванні у студентів міцних знань з актуальних проблем історичного розвитку української держави і права, навичок самостійного аналізу історико-правових джерел та вміння використовувати історичний досвід для вирішення сучасних завдань. Курс покликаний сприяти правовому, демократичному і патріотичному вихованню студентів, зокрема виробленню у них глибокої особистої поваги до загальнодержавних моральних і правових цінностей, багатовікових традицій розвитку вітчизняної державності та сучасного конституційного статусу України як суверенної незалежної демократичної соціальної правової держави.

Навчальна дисципліна "Історія держави і права України" вивчає еволюцію української державної традиції, розвиток механізму державної влади в Україні, зародження та функціонування правової системи в цілому і окремих галузей права зокрема. На основі закономірностей історичного розвитку вивчає причини і наслідки виникнення та занепаду державно-правових систем, функціонування механізму державної влади, зокрема органів центрального та місцевого управління, юстиції. В історії права України належна увага приділяється утворенню національної правової системи, вивченню та аналізу джерел і основних рис права, кодифікації, формуванню правової свідомості та правової культури українського народу.

Загальні вимоги до вивчення курсу

Необхідно **знати**:

- основні наукові проблеми історії держави і права України, її історіографію;
- предмет і завдання курсу "Історія держави і права України"; його зв'язок з гуманітарними, соціально-економічними та загальною юридичними дисциплінами;
- засади еволюції суспільного ладу на різних етапах розвитку української державності;
- засади функціонування системи органів влади і управління, суду в Україні з часу найдавніших державних утворень і до наших днів;
- джерела та основні риси права України на всіх етапах історичного розвитку;
- історію боротьби українського народу за утворення (відродження) своєї держави;
- історію кодифікації права України та наслідки кодифікаційних процесів

у ході формування різних правових систем в Україні.

Необхідно **уміти**:

- використовувати історичний досвід української держави і права в практичній діяльності з відстоювання права українського народу на створення власної демократичної правової держави;
- користуючись науковими методами пізнання, аналізувати правові акти, закони, джерела права в цілому;
- на основі історико-правових знань самостійно прогнозувати суспільно-політичне життя в Україні;
- на основі знання законів та правових актів минулого підвищувати правову культуру.

438. Яневский Д.І. Українська Центральна Рада - перші кроки до новітньої державності (березень - листопад 1917р.) // Минуле України: відновлені сторінки.-К, 1991.

439. Ярьмыш А. Н. Наблюдать неотступно. - К., 1990.

440. Ярьмыш А.Н. Судебные органы царской России в период империализма (1900-1917 г.г.). Учебное пособие. - К., 1990.

1989.

418. Щербина В. До питання про статті Богдана Хмельницького // Ювілейний Збірник на пошану М.С. Грушевського (ВУАН. Збірник іст. філол. Відділу. -№76).-Т.1.-К.,1928.

419. Щербина П.Ф. Судебная реформа 1864 года на Правобережной Украине. -Львов, 1974.

420. Юридична освіта і наука на Україні. - К., 1992.

421. Юрченко О. Українсько-російські стосунки після 1917 р. в правовому аспекті. - Мюнхен, 1971.

422. Юшков С.В. Очерки по истории феодализма в Киевской Руси. - М., 1940.

423. Юшков С.В. Общественно-политический строй и право Киевского государства. -М.,1940.

424. Юшков С.В. Русская Правда, ее происхождение, источники и значение. -М.,1950.

425. Юшков С.В. Русская Правда. Тексты на основі 7 списків та 5 редакцій. -К, 1935.

426. Ющик О. Реформування законодавчого процесу: проблеми і перспективи // Віче. – 1995. - №2.

427. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. Т. 1-3. – Львів, 1990-1992.

428. Яковлів А. Українсько-московські договори в XVII-XVIII віках. – Варшава. – 1934.

429. Яковлів А. Український кодекс 1743 року “Права, по которым судится малороссийский народ” – Мюнхен, 1949.

430. Яковлів А. Статті Богдана Хмельницького. Перший договір між Україною і Росією 21 березня 1654 р. // Пам'ятники У країни.-1991.- №2.

431. Яковлів А. Основи Конституції УНР. - Париж, 1935 (Народна газета, 1991, №16.).

432. Яковлів А. Договір гетьмана Богдана Хмельницького з Москвою року 1654 // Ювіл. збірник на пошану академіка Д.І.Багалія. (ВУАН. Збірник іст. - філол. відділу- №51.). - К., 1927.

433. Яковлів А. До історії кодифікації українського права XVIII ст. // Праці Української історико-філологічного товариства в Празі. - Т.2. Прага, 1939.

434. Яковлів А. Німецьке право в працях українських правників XVIII ст. // Науковий збірник Українського вільного університету в Празі. - Прага, 1942.

435. Яковенко Д.Т. Высшие органы государственной власти Украинской ССР в условиях социализма (1917-1927 г.г.). - К., 1975.

436. Якубовская С.И. Развитие СССР как союзного государства (1922-1936 г.г.). - М., 1972.

437. Яневський Д.Б. Маловідомі конституційні акти України 1917-1920 рр. - К, 1991.

I. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

		Кількість годин			
		денна		заочна	
		лек	сем	лек	сем
1	Становлення і розвиток держави і права Київської Русі (VI – початок XII ст.). Галицько-Волинська держава—спадкоємниця України-Руси.	2	2		
2	Українські землі під владою Польщі та Литви (кінець XIV – перша половина XVII ст.)	2	2		
3	Козацько-гетьманська держава та її право (середина XVII— кінець XVIII ст.)	2	2	2	
4	Державно-правовий розвиток України під час перебування її у складі Російської та Австрійської імперій (XIX ст.)	4	2		
5	Держава і право України (1917-1920 рр.)	2	2	2	
6	Державність і право Радянської України (1921-1939 рр.)	4	2		2
7	Держава і право України в роки другої світової війни (1939-1945 рр.)	2			
8	Держава і право України з 1945р. по 24 серпня 1991р.	2	2		
9	Держава і право України на сучасному етапі розвитку	2		2	
	Всього	22	14	6	2

II. ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ

вивчення курсу

Вступ

Предмет історії держави і права України.

Місце науки та навчального курсу "Історія держави і права України" у системі історичних, загальноюридичних дисциплін, співвідношення з іншими правовими дисциплінами.

Загальнонаукові та спеціальні методи пізнання і вивчення історії держави і права України. Періодизація навчального курсу, аналіз наукової і навчальної літератури та джерел вивчення історії держави і права України.

Тема 1. Становлення і розвиток держави і права Київської Русі (VI – початок XII ст.). Галицько-Волинська держава—спадкоємниця України-Руси.

Соціально-політичні відносини та зародження державності у давніх слов'ян. Антське царство, Словінське царство, та інші державні утворення праслов'ян.

Становлення державності у східних слов'ян (VI-IX ст.). Військово-демократичні племінні союзи. Дружина. Народні збори. Рада старійшин. Переростання військової демократії у військово-ієрархічне правління-княжіння.

Перші об'єднання союзів племен і створення "союзу союзів" під назвою "Русь" (VIII ст.) Переростання придніпровського "союзу союзів" племен "Русь" в надсоюз під назвою "Руська земля". Завершення політичної консолідації східних слов'ян. Створення Давньоруської держави (IX ст.).

Династичний переворот 882 р. Зміна династій. Реформи Володимира Великого. Завершення формування ранньофеодальної імперії — Київська Русь. Зміцнення її становища в Європі. Норманська теорія і теорія пантюркізму походження державності у східних слов'ян та їх критика.

Суспільний устрій Київської держави. Пануючий клас: київські та місцеві князі, бояри, вище духовенство. Особливості системи сюзеренітету-васалітету на Русі.

Вільні общинники. Смерди та їх місце в суспільстві. Закупи. Ізгої. Вотчинні ремісники. Холопи. Челядь. Міське населення.

Державний лад. Ранньофеодальна форма правління. Вищі органи влади та управління: великий князь, рада при великому князі, феодальні з'їзди (снєми), віче. Держава і церква. Військовий устрій. Місцеві органи управління: сільська територіальна община — верв, двірцево-вотчинна система управління, чисельна або десятична система управління на місцях. Посадники. Волостелі.

Судоустрій. Судові органи. Боярський суд. Вотчинний суд. Общинні суди. Церковний суд.

Право Київської Русі. Становлення права у східних слов'ян. Еволюція родоплемінних понять справедливості і правди в норми звичаєвого

України за возз'єднання з УРСР (1934-1939 р.р.). - Львів, 1963.

395. Черкаський І.Ю. Судові реформи гр. К.Г.Розумовського. - К., 1914.

396. Черкаський І. Громадський (копний) суд на Україні-Русі ХУІ-ХУІІІ в.в. // Праці комісії історії українського права УАН. - Вил. ІУ-У. - К., 1928.

397. Черкасова Н.В. Формирование и развитие адвокатуры в России 60-80-е годы XIX в. — М., 1987.

398. Чернецький. История Литовского статута // Киевские университетские известия 1867.- №1-12.

399. Чехович В.А. Победа Великого Октября и становление государственного Союза Советских Республик (1917-1922 г.г.). - К., 1986.

400. Чехович В.А. Проблеми національно-державного будівництва України в роки непу. - Харків, 1995.

401. Чотири універсали. - К., 1990.

402. Чубатий М. До історії адвокатури на Україні. - Львів, 1934.

403. Чубатий М. Основи державного устрою Західно-Української Республіки. - Львів, 1920.

404. Чубатий М. Княжа Русь - Україна та виникнення трьох східнослов'янських націй - Нью-Йорк-Париж, 1964. (Записки наукового товариства ім. Т.Шевченка.-Т. 178).

405. Чубатий М. Державно-правове становище українських земель Литовсько-руської держави // Записки Наукового, товариства ім. Т.Шевченка. - Львів, 1924.

406. Шабульдо Ф.М. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. - К.,1987.

407. Шаповал Ю.І. Україна 20-50 років: Сторінки ненаписаної історії. - К., 1993.

408. Шаповал М. Занепад УНР. - Париж, 1935.

409. Шевченко Ф.П. Боротьба за Радянську владу на Закарпатській Україні. -К.,1950.

410. Шевченко Ф.П. Політичні та економічні зв'язки України з Росією в середині XVII ст. - К., 1959.

411. Шевчук В. Козацька держава. - К., 1995.

412. Шелухін С. Історично-правничі підстави української державності. - Вінніпег, 1929.

413. Шелухін С. До вивчення "Руської Правди" // Науковий ювілейний, збірник Українського університету в Празі, присвячений ... Т.Г.Масарикові. 4.2. -Прага, 1930.

414. Шлихтер А. Государственная дума и ее роль в освободительном движении. - СПб., 1906.

415. Шморгун П. Ради робітничих депутатів на Україні в 1905 р. - К., 1955.

416. Штам С.И. Управление народным образованием в СССР (1917-1936). Историко-правовое исследование. - М., 1985.

417. Щапов Я.Н. Государство и церковь Древней Руси X-XIII ст.ст. - М.,

- 1923 р.р. - Коломия, 1994.
370. Тищик Б.Й. Організація і структура державного апарату Галицької Соціалістичної Радянської Республіки (1920 р.). - Львів, 1966.
371. Тихомиров М.Н. Исследование Русской Правды. - М., 1991.
372. Тихомиров М.Н. Древнерусские города. - М., 1956.
373. Тихомиров М.Н. Пособие для изучения Русской Правды. - М., 1953.
374. Толочко А.П. Князь в Древней Руси: власть, собственность, идеология. - К., 1992.
375. Толочко П.П. Древняя Русь. Очерки социально-политической истории. - К., 1987.
376. Толочко П.П. Київська Русь. - К., 1996.
377. Третий Литовский Статут 1588 года // Материалы республиканской научной конференции. - Вильнюс. - 1989.
378. Тхор В.І. Про органи управління в містах України другої половини XVII-XVIII ст. // Український історичний журнал. - 1975. - № 2.
379. Украинские Карпаты: История. - К., 1989.
380. Універсали Центральної Ради // Український історичний журнал. - 1987. - №9.
381. Усенко І.Б. Первая кодификация законодательства Советской Украины. - К., 1989.
382. Усенко І.Б. Позасудова репресія. Як це починалося // Комуніст України. - 1990. - №2.
383. Усенко І.Б. Україна в роки НЕПу: доля курсу на революційну законність. - Харків, 1995.
384. Фалькевич И. Житковский Н. Административный кодекс УССР. - Харьков, 1929.
385. Фалькевич И. Радянський державний устрій. - Харків, 1929.
386. Фроянов И.Я. Киевская Русь. Очерки социально-политической истории. - Л., 1980.
387. Фроянов И.Я. Исторические реалии в летописном сказании о призвании варягов // Вопросы истории. - 1991. - №6.
388. Фукс С.Л. Радянська держава і право в період іноземної воєнної інтервенції та громадянської війни (1918-1920) - Харків, 1960.
389. Харитонов В.Л. Лютнева буржуазно-демократична революція 1917 р. на Україні // Український історичний журнал. - 1987. - №2.
390. Харитонов В.Л. Лютнева революція 1917 р. на Україні. - Х., 1965.
391. Хачатуров Р.Л. Становление права (на материалах Киевской Руси). - Тбилиси, 1988.
392. Химинець Ю. Закарпаття - земля української держави: Нотатки з історії Закарпаття. - Ужгород, 1991.
393. Христюк П. Замітки і матеріали до історії української революції 1917-1920 р.р. - Відень, 1921-1922. - Вип. I-IV.
394. Цибко О.Г. Революційно-визвольна боротьба трудящих Західної

права.

Джерела права: звичаєве право; князівські "устава" й "уроки"; міжкнязівські договори; міжнародні договори (зокрема, з Візантією), "Закон Руський"; рецепція візантійського права. "Правда Руська" — пам'ятник права Давньоруської держави. Коротка Правда. Розширена Правда. Скорочена Правда.

Основні риси права; право власності, зобов'язальне право, шлюбно-сімейне право, спадкове право. Поняття і види злочинів. Мета і система покарань. Судовий процес.

Наслідки монголо-татарської навали для слов'янських народів і перенесення державних традицій Києва на захід і північний схід. Об'єктивні фактори посилення ролі Галицького і Волинського князівств, їх об'єднання в єдину державу - спадкоємницю Київської Русі.

Суспільний лад. Князі. Боярська аристократія. Духовенство. Міщани. Сільські жителі.

Державний устрій. Великий князь та його законодавчо-управлінська роль у житті держави. Князь Данило — король (1253 р.). Рада бояр. Віче. Феодальні з'їзди. Місцеві органи управління. Військо. Судова система.

Основні риси права південноруських земель періоду феодальної роздробленості. "Правда Руська". Церковні устава князів Володимира та Ярослава. Князівські грамоти. Міжкнязівські договори. Грамота князя Івана Ростиславовича (Берладника) 1134 р. "Рукописання" — заповіт князя Володимира Васильковича (близько 1287 р.). Статутна грамота Мстислава Даниловича (1289 р). Збірники права — "Кормча", "Номоканон". Запровадження магдебурзького права.

Тема 2. Українські землі під владою Польщі та Литви (кінець XIV – перша половина XVII ст.)

Історичні передумови приєднання українських земель до Великого князівства Литовського. Утворення Литовсько-Руської держави. Автономний статус українських земель у складі Великого князівства Литовського, Руського і Жемонтійського. Їх політичний та адміністративний устрій.

Ліквідація автономії Волинського, Новгород-Сіверського, Київського та Подільського князівств. Перетворення їх на воєводства, підпорядковані Великому князеві литовському.

Польсько-литовські унії та їх роль у зміні правового статусу українських земель.

Суспільний устрій: князі, бояри, магнати, шляхта. Міщанство. Духовенство. Купці. Земські привілеї 1529, 1547, 1551 року.

Селянство та його розряди. Правове регулювання виходу селян від феодала: постанова 1453 р., привілеї князя Казимира 1447 р., закони 1501-1543 рр., "Устава на волоки" 1557 р.

Державний лад. Форма правління Литовсько-Руської держави. Великий князь і його роль у державі. Удільні князі. "Пани"-Рада. Загальношляхетський сейм. Повітові сеймики. Центральна адміністрація. Місцева адміністрація. Адміністративно-територіальна реформа початку XVI ст. Управління містами.

Судочинство. Коронний або Литовський трибунал. Земські суди та їх юрисдикція. Возний. Гродські ("замкові") суди. Підкоморський суд. Магістратські та ратушні суди. Поточний і Виложений суди. Копні суди.

Право. Джерела права: звичаєве право, "Правда Руська", Судебник Великого князя Казимира 1488 р.. Литовські статuti 1529, 1566, 1588 року. "Статті магдебурзького права" 1556 р. Кормчі книги. "Номоканон", "Сувій Ярослава", "Звід канонічного права" 1532 р.

Основні риси і зміст права. Право власності. Право володіння. Спадкове право. Зобов'язальне право. Поняття і види злочинів. Мета і система покарань. Судовий процес.

Люблінська унія (1569 р.) та її роль у зміні правового статусу українських земель.

Суспільний устрій: магнати, шляхта, духовенство.

Селянство: вільні селяни; залежні селяни; покріпачені селяни (тяглові та робітні селяни).

Міське населення: міський патриціат; купці, лихварі, ремісничка верхівка, магістратські чиновники; міщани (середні торговці, власники промислів і майстерень, бюргери); міські низи (дрібні та розорені торговці і ремісники, підмайстри, учні, слуги, наймити, позацехові ремісники, декласовані елементи).

Державний лад. "Генрикові артикули" 1572 р. та їх вплив на зміни в державному ладі Речі Посполитої. Вальний сейм — вища законодавча влада держави. "Конваційні", "елекційні" та "коронаційні" сейми. Їх роль в обранні короля Речі Посполитої.

Центральне управління в Речі Посполитій: король, коронний або великий маршалок, надвірний маршалок, коронний (польський) канцлер, литовський канцлер князівства, коронний та литовський підскарбій, коронний гетьман та великий литовський гетьман.

Місцеві органи державної влади і управління. Воєводи і воєводські правління, старости і каштеляни. Повітові старости. Волосні старости. Магістрати і ратуші. Церква, монастирі і братства.

Військова організація. Шляхетське військо (посполите рушіння). "Закон про вибранців" 1578 р. і його роль в утворенні постійного війська. Реєстрове козацтво — складова частина коронного війська Речі Посполитої. "Статті для заспокоєння руського народу" 1632 р. "Ординація війська Запорозького реєстрового..." 1638 р.

Судові органи. Коронний або литовський трибунал. Сеймовий та королівський суди. Земські суди та їх юрисдикція. Возний. Гродські

347. Стахів М. Третя Советська республіка в Україні. Нариси з історії воєнної інвазії Советської Росії в Україну і розвитку окупаційної системи в часі листопад 1919 - листопад 1924. - Нью-Йорк, 1968.

348. Степанков В.С. Українська козацька республіка в середині XVII століття і особливості політичного устрою та соціально-економічних відносин. - Хмельницький, 1990.

349. Степанков В.С. Богдан Хмельницький і проблеми державності України // Український історичний журнал. -1991. - № 9.

350. Стерчо П. Карпато-українська держава. - Львів, 1994.

351. Страницы истории советского общества. Факты, проблемы, люди. - М., 1989.

352. Судебник Казимира (1648 г.) - Вильнюс, 1967.

353. Сусло Д.С. Історія суду Радянської України (1917-1967). - К., 1968.

354. Сусло Д.С. З історії прокуратури Радянської України // Проблеми правознавства. -1967. - Вип.7.

355. Суриков А.В. Общественно-политический строй и право Великого княжества Литовского. - Кишинев, 1961.

356. Сурілов О., Чернозуб П. Міські комітети оборони - Місцеві органи влади в роки Великої Вітчизняної війни // Радянське право.- 1975.- №2.

357. Табачник Д., Розтальний В. Сталінський терор: Україна наприкінці тридцятих: Історично-документальна сповідь // К. - 1989. - №2.

358. Таранов А.П. Історія Конституції УРСР. - К., 1957.

359. Тарановский Ф.В. Обзор памятников Магдебургского права западно-русских городов Литовской эпохи. - Варшава, 1897.

360. Тези про 300-річчя воз'єднання України з Росією (1654-1954 рр.) .- Схвалені ЦК КПРС. - К., 1954.

361. Ткач А.П. Право України. - Хмельницький, 1992.

362. Ткач А.П. Історія кодифікації дореволюційного права України. - К., 1968.

363. Ткач А.П. Складання української державності в період народно-визвольної війни 1648-1654 р.р. // Наукові Записки Київського Університету. Т. 13.-Вип.7.

364. Ткач А.П. Причини ліквідації автономії України в складі Російської імперії// Проблеми правознавства.- Вип. 4. - К.- 1966.

365. Теличенко И. Очерк истории малороссийского права до введения Свода законов. - К., 1888.

366. Тешицький В.Н. Реформа 1861 року і аграрні відносини на Україні. - К., 1959.

367. Тищик Б.Й. Галицька Соціалістична Радянська Республіка (1920). - Львів, 1970.

368. Тищик Б.Й., Вівчаренко О.А. Західноукраїнська Народна Республіка. 1918-1923 р.р. - Коломия, 1993.

369. Тищик Б.Й., Вівчаренко О.А. Українська Народна Республіка. 1918-

322. Сідак В.С., Степанков В.С. З історії української розвідки та контррозвідки. (Нариси). - 2-е вид. - К., 1994.
323. Скрипилев Е.А. Всероссийское учредительное собрание. - М., 1982.
324. Слабченко М. Опыты по истории права Малороссии XVII-XVIII ст. - Одесса, 1911.
325. Слабченко М.Е. Центральные учреждения Украины XVII-XVIII ст. - Одесса, 1918.
326. Слабченко М. Судівництво на Україні XVII-XVIII ст. - Харків, 1919.
327. Слабченко М. Малороссийский полк в административном отношении. Историко-юридический очерк. - Одесса, 1909.
328. Слабченко М.Е. Эскизы из истории "Прав, по которым судится малороссийский народ" // Ювілейний збірник на пошану академіка Д.І.Багалія. (ВУАН. Збірник іст.-філол. відділу. - № 51) - К., 1927.
329. Смішко П.Г. Борьба трудящихся украинских Придунайских земель за возз'єднання з УРСР (1917-1940 р.р.). - Львів, 1969.
330. Сміян П.К. Жовтнева революція і Закарпаття (1917-1919 рр.). - Львів, 1972.
331. Смолій В.А., Гуржій О.І. Становлення української державності // УЇЖ. 1990. - №10.
332. Советское гражданское право. / Под ред. С.Вильянского. - М., 1940.
333. Советская историко-правовая наука. Очерки становления и развития. - М., 1978.
334. Советское право в период Великой Отечественной войны. В двух частях. - М., 1948.
335. Создание основ общественного законодательства. - М., 1972.
336. Соколов Б. Суспільний устрій УРСР. - К., 1938.
337. Соколов Б. Радянське державно право. - К., 1941.
338. Сокурено В.Г., Кульчицкий В.С., Настюк М.И., Орач Е.Н., Тыщик Б.И. Социально-политическая закономерность и правовые основы воссоединения западноукраинских земель с УССР. - Львов, 1979.
339. Солженицын А.И. Архипелаг Гулаг: Опыт художественного исследования. - М., 1989. - Т. 1-2.
340. Софроненко К.А. Общественно-политический строй Галицко-Волынской Гуси XI-XVIII веков. - М., 1955.
341. Софроненко К.А. Малороссийский приказ Русского государства второй половины XVII- начала XVIII ст. - М., 1960.
342. Спирин Л.М. Россия 1917 р. - М., 1987.
343. Старцев В.И. Внутренняя политика Временного правительства. - М., 1980.
344. Старцев В.И. Крах керенщины. - Х., 1982.
345. Стахів М. Гетьманський режим в 1918 році і його праводержавні якості. - Скрентон, 1950.
346. Стахів М. Україна в добі Директорії УНР. - Т.-7. - Скрентон, 1963.

("замкові") суди. Підкоморський суд. Церковний суд. Магістратські та ратушні суди. Поточний і Виложений суди. Копні суди.

Виникнення і заснування Запорізької Січі, її адміністративно-територіальний поділ. Козацтво, його розшарування і правове становище. Реєстрове козацтво.

Органи влади й управління в Запорізькій Січі. Військова рада. Військові начальники. Військові службовці. Похідні та паланкові начальники. Кошовий отаман. Військовий суддя. Військовий осавул. Військовий писар. Курінні отамани.

Основні риси і зміст права. Право власності. Право володіння. Спадкове право. Зобов'язальне право. Поняття і види злочинів. Мета і система покарань. Основні риси судового процесу.

Звичаєве козацьке право. Універсали кошового отамана. Рішення військових рад. Види злочинів і система покарань у Запорізькій Січі.

Тема 3. Козацько-гетьманська держава та її право (середина XVII— кінець XVIII ст.)

Розбудова української національної держави у ході народно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького (1648-1657 рр.). Формування території.

Зміни в суспільному устрої. Вигнання магнатів і католицької шляхти. Формування козацької старшини. Зміцнення становища православної шляхти і духовенства. Козаки. Міщани. Звільнення від кріпацтва частини селян. Послаблення кріпосної системи.

Організація держави. Органи центральної влади і управління. Загальновійськова козацька рада. Рада генеральних старшин. Гетьман. Полковники і полкова старшина. Сотники і сотенна старшина. Курінні і городові отамани. Магістрати і ратуші. Війти. Армія.

Об'єктивні і суб'єктивні фактори зближення України з Московією. Переяславська Рада 1654 р. "Березневі статті" 1654 р., їх правова оцінка.

Андрусівське перемир'я 1667 р. Поділ України на Правобережну та Лівобережну. Гадяцький договір з Польщею. "Вічний мир" Московії з Річчю Посполитою — юридичне закріплення поділу України на Правобережну та Лівобережну (Гетьманщину).

Правове становище Гетьманщини у складі Московії. Колонізаторська політика Московії. Причини ліквідації політичної автономії України, еволюція цього процесу.

Українські землі під владою Речі Посполитої, Угорщини, Туреччини.

Політичний устрій. Органи самодержавного управління Гетьманщиною: Малоросійський приказ (1663 р.), Сенат, Малоросійська колегія (1722 р.). Органи автономної влади й правління: загальновійськова рада, рада генеральних старшин, гетьман, гетьманський уряд, наказне гетьманство, правління гетьманського уряду, полкові і сотенні органи

управління, магістрати і ратуші. Судові реформи 1760 і 1763 року.

Ліквідація гетьманської влади. Друга Малоросійська колегія і посади правителя Малої Росії. Скасування полково-сотенного поділу України-Гетьманщини. Ліквідація Слобідських і Лівобережних полків, Запорізької Січі та її паланок. Утворення намісництв і губерній. Скасування і відновлення автономного судоустрою і судочинства.

Джерела і розвиток права. Звичаєве "козацьке" право. Джерела "попередніх справ". "Ординація Війська запорізького..." 1638 р. Рішення Загальновійськової ради і Ради старшин як джерела права. Нормотворча діяльність гетьманів. Договірні статті. "Пакти і Конституція прав і вольностей Війська Запорізького" 1710 р. Універсали, ордери, листи, інструкції, доклади, грамоти — акти гетьманської влади. Акти військової канцелярії. Царське законодавство. Збірники церковного права.

Основні риси права та процесу. Цивільне право. Кримінальне право. Процесуальне право. Поняття і види злочинів. Мета і система покарань. Основні риси судового процесу.

Тема 4. Державно-правовий розвиток України під час перебування її у складі Російської та Австрійської імперій (XIX ст.).

Три поділи Речі Посполитої (1772, 1793, 1795). Приєднання Криму до Росії. Історична доля України в цих умовах.

Українські землі (Лівобережжя, Правобережжя і Південь України) у складі Російської імперії

Суспільний лад. Дворянство. Духовенство. Буржуазія. Купці. Почесні громадяни. Польська шляхта. Державні селяни. Посесійні селяни. Військові поселенці. Міщани. Цехові ремісники. Робітні люди. Правове становище окремих груп населення.

Політичний лад. Утворення губернських органів правління. Утворення генерал-губернаторств (1801-1823 рр.). Ліквідація особливостей правового становища окремих губерній. Система органів самодержавного управління Україною. Комітет у справах західних губерній (1831-1848 рр.). Генерал-губернатори.

Повітовий апарат управління. Земський суд і земський справник. Повітові зібрання дворян та їх предводителі (маршалки).

Волосне правління і волосний старшина. Сільська громада і сільський староста.

Судова система. Сільська розправа. Волосна розправа. Повітовий суд. Совісний суд. Губернська палата цивільного суду. Губернська палата кримінального суду. Головний суд на Правобережжі. Генеральний суд на Лівобережжі. Магістратські і ратушні суди.

Криза суспільного, державного і правового устрою Російської імперії у середині XIX ст. Селянська реформа 1861 р., її особливості і правові основи проведення в окремих регіонах України. Селянське управління 1861р.

конституционных отношений советских республик. - Харьков, 1925.

297. Рибалка І.К. Історія України. Дорадянський період. - К., 1991.

298. Римаренко Ю.І. Національний розвій України - К., 1995.

299. Рибалка І.К., Довгопоп Д.М. Історія Української РСР. Епоха соціалізму. - К., 1992.

300. Ривлин А. Первые законодательные акты о советском суде на Украине // Советское государство и право. - 1949. - №11.

301. Ричка В.М. Про адміністративно-територіальний устрій давньоруських земель XI-XII ст.ст. // Український історичний журнал. - 1983, №12.

302. Рыбаков Б.А. Киевская Русь и русские княжества XII-XIII в.в. - М., 1982.

303. Рыбаков Б.А. Новая концепция предыстории Киевской Руси // История СССР. - 1981. - №1-2.

304. Рогов В.А. Государственный строй Древней Руси. - М., 1984.

305. Рогожин А.Й. Очерки истории социалистической законности УССР в период иностранной военной интервенции и гражданской войны. - Харьков, 1963.

306. Рогожин А.Й. Правоохранительные органы УССР в первые годы Советской власти (1917-1920 г.г.). - Х., 1981.

307. Рогожин А.Й., Зайцев Л.А. Местные Советы Украины в годы Отечественной войны // Советское государство и право. - 1985. - №4.

308. Рогожин А.Й. Государство и право России в период становления и развития абсолютизма (вторая половина XVII- конец XVIII в.в.). - К., 1989.

309. Розенфельд И.Б. Присоединение Малороссии к России (1654-1793): Исторический юридический очерк. - СПб., 1915.

310. Розсоха С. Сейм Карпатської України. - Львів, 1991.

311. Романчук О. Ультиматум. - К., 1990.

312. Салига Л.П. Боротьба Х.Г.Раковського за розширення прав України під час конституційного оформлення СРСР. (травень-жовтень) // Український історичний журнал. - 1992. - №1.

313. Сафронов И. П. Государство и право России в период от февраля до октября 1917. - Харьков, 1965.

314. Сафронов И.П. Підготовка кодексу законів про працю 1922 р. на Україні // Проблеми правознавства. - 1967. - Вип.7.

315. Сафроненко К.А. Аграрное законодательство в России. - М., 1981.

316. Свердлов М.Б. От "закона русского" к Русской Правде. - М., 1988.

317. Святоцький А.Д. Создание советской адвокатуры // Проблемы правоведения. - 1986.-Вып. 47.

318. Святоцький О.Д. Радянська адвокатура. - К., 1990.

319. Сергійчук В. Доля української національної символіки. - К., 1990.

320. Сергеевич В. Лекции и исследования по древней истории русского права. 6-е вид. - П., 1910.

321. Сидельников С.М. Аграрная реформа Столыпина. - М., 1973.

- М., 1982.
273. Погребінський О. Столипінська реформа на Україні. - Харків, 1931.
274. Лолянський Н.Н. Царские военные суды в борьбе с революцией 1905-1907 г.г.-М, 1958.
275. Поречин Г. Советские республики в их взаимодействиях. - Минск, 1922.
276. Портнов В.П., Славин М.М. Становление правосудия Советской России (1917-1922 г.г.). - М, 1990.
277. Портнов В.П., Славин М.М. Этапы развития советской Конституции. - М., 1982.
278. Потарикина Л.Л. Ревкоми України в 1018-1920 рр. - К., 1957
279. Прицак О. Пилип Орлик, його конституційне бачення проблем тогочасної України // Дзвін.-1990.- №2.
280. Приймак Т. Конституційний проект М.Грушевського 1905 р. //Український історичний журнал.-1991.- №1.
281. Пристайко В. І., Шаповал Ю.І. Справа «Спілки Визволення України». Невідомі документи і факти. - К.. 1995.
282. Проблемы истории Крыма: Тезисы докладов научной конференции. - Симферополь, 1991. - Вып. 1-2.
283. Прокоп М. Порушення політичних і національних прав в Україні 1975-1980 // Сучасність. -1980.- №9. - С.90-106.
284. Прокоп М. Україна і українська політика Москви. - (Б.М.), 1981.
285. Прохода В. Уваги до праці Матвія Стахова "Україна в добі Директорії УНР // Український історик. -1967. - №1-2. - С.91-102.
286. Пушкарева И.М. Февральская буржуазно-демократическая революция 1917 г. в России. - М., 1982.
287. Про минуле заради майбутнього. - К., 1985.
288. Пьянков А. Л. Происхождение общественного и государственного строя Древней Руси. - Минск, 1980.
289. 50 років возз'єднання Північної Буковини, Хотинського, Акерманського і Ізмаїльського повітів Бесарабії з Українською РСР: Тези Доповіді Республіканської наукової конференції, Чернівці, 22-24 лист. 1990 р.- Чернівці, 1990.
290. Радянська енциклопедія історії України. - Т.1-4.- К., 1969-1972.
291. Развитие кодификации советского законодательства. - М., 1968.
292. Раудялюнас В. Подлинник украинского Кодекса "Права" 1743 года // Труды АН Литовской ССР. - Серия А. Общественные Науки. - Т.4. Вильнюс, 1974.-
293. Реабилитация. Политические процессы 30-50 годов. - М., 1991.
294. Рекотов П.В. Німецько-фашистський окупаційний режим в Україні 1941-1944р.р. - К.,1997.
295. Революция на Украине (по мемуарам белых). - К., 1990.
296. Рейхель М. Союз Советских Социалистических Республик. Очерк

Земська (1864 р.), судова (1864 р.) і міська (1870 р.) реформи та особливості їх проведення в Україні. Контрреформи 80-90-х років. "Положення про земських дільничих начальників" (1889 р.). "Положення про заходи до охорони державного порядку і громадського спокою". Закон про воєнне становище 1892р.

Джерела права: царське законодавство, Литовський статут редакції 1811 р., збірники магдебурзького права. Судові статuti 1864 р., статут про покарання, що накладалися мировими судьями (1865 р.). Уложення про покарання кримінальні і виправні (1885 р.), Фабричне законодавство.

Основні риси права. Правове закріплення буржуазної власності і нових буржуазних відносин. Право зобов'язань. Вексельне право. Охорона інтересів наймачів. Кримінально-правовий захист інтересів підприємців і буржуазії.

Поняття і види злочинів. Мета і система покарань. Основні риси цивільного і кримінального процесу за судовими статутами 1864 р. і законом 1889р.

Галичина, Північна Буковина і Закарпаття у складі Австро-Угорщини

Суспільно-політичне і правове становище окремих регіонів українських земель у складі Австро-Угорської імперії. Реформи Габсбургів у західних областях України.

Суспільний лад. Поміщики. Духовенство. Селянство. Міське населення. Правове становище окремих груп населення та його особливості в окремих регіонах. Аграрна реформа 1848 р. і скасування панщини.

Політичний лад. Адміністративно-територіальний поділ.

Галицька надвірна канцелярія. Провінціальний становий сейм. Губернатор і губернське правління. Окружні старости циркулів, дистриктів. Обмеження міського самоуправління. Окупаційна бюрократія.

Судова система. Земські і громадські шляхетські суди, єпископські суди для духовенства, магістратські — для міщан, вотчинні — для селян. Верховний губернаторський суд. Королівський трибунал у Львові. Верховна судова палата Галицького сенату у Відні. Апеляційна при галицькому губернаторі.

Революції в Європі 1848 р. Зміни в політико-правовому становищі Галичини, Північної Буковини і Закарпаття. Піднесення національної самосвідомості, поширення ідей державності і боротьби за автономію. Відміна кріпосного права у 1848 р. і зміни в суспільних відносинах.

Адміністративно-територіальний поділ. Колоніальна політика в Австро-Угорщині.

Органи крайового і місцевого самоврядування. Крайові сейми Галичини і Буковини. Повітові, міські, сільські органи самоврядування. Імперський закон 1862 р. про місцеве самоврядування. Галицький крайовий закон 1866 р. про общини. Повітова рада і повітовий комітет. Реформа

міського самоврядування. Статут для міста Львова 1870р.

Право. Введення в дію імперського законодавства. Кодифікація права. Галичина — терен випробування імперського права. Цивільний кодекс 1797 р. Цивільно-процесуальний кодекс 1782 р., його нова редакція і введення в дію в Галичині 1796 і 1807 року. Цивільний кодекс Австрії 1811 р. Цивільний кодекс 1895 р. Торговий кодекс 1863 р. Закон про компетенцію суду 1852 р. Закон про судочинство із безспірних справ 1854 р. Цивільно-процесуальний кодекс Австрії 1895р. Кримінальний кодекс Австрії 1852 р. Військово-кримінальний кодекс Австрії 1855 р. Їх дія на території Галичини і Буковини. Кримінальний кодекс Угорщини 1879 р. та запровадження його в Закарпатті.

Причини кодифікаційних робіт у роки Гетьманщини. Перший офіційний звід "Права, за якими судиться малоросійський народ" 1743 р. Джерела кодифікації: Литовський статут, збірники магдебурзького права, Зерцало Саксонів, Збірники Хелмського права. Аналіз та історична доля збірника "Суд і розправа в правах малоросійських" Ф. Чуйкевича. Правове закріплення класових інтересів старшинської верхівки. Право власності набуте за давністю. Роль збірника в реформуванні судової системи. "Статут та інші права Малоросійські" В. Кондратьєва, його структура і значення.

Кодифікація права в другій половині XVIII ст. "Екстракт Малоросійських прав" 1767 р. Структура збірника. Обґрунтування необхідності збереження автономного устрою України. "Екстракт із указів, інструкцій та установ" 1786 р., передумова створення та його практичне застосування.

Особливості кодифікації права України в першій половині XIX ст. Створення кодифікаційної комісії. "Зібрання Малоросійських прав" 1807 р. — перший проект цивільного кодексу України. Діяльність групи А. Повстанського по перекладу Литовського Статуту. "Звід законів західних губерній" 1838 р. Скасування дії Литовського Статуту, магдебурзького права. Поширення у 1840 р. на Лівобережну, а в 1842 р. і на Правобережну Україну "Зводу законів Російської імперії".

Тема 5. Держава і право України (1917-1920 рр.)

Революції 1917-1918 рр. у Російській імперії та зміни на політичній карті Східної Європи. Соціально-економічне і політичне становище України. Розвиток революційних подій в Україні. Історичні передумови відродження національної державності українського народу.

Перша Українська Народна Республіка

Падіння царської влади і заміна Тимчасовим урядом державного адміністративного апарату в українських губерніях. Розгортання революційного руху. Утворення Української Центральної Ради.

Нові політичні партії та їх вплив на Центральну Раду. Виникнення Рад робітничих і солдатських депутатів, їх взаємовідносини з Тимчасовим урядом. Боротьба за вплив на народні маси. Ради селянських депутатів.

1-й Універсал Центральної Ради. Створення Генерального Секре-

его правителі // Вопросы истории.-1991.- №2-3.

251. Новосівський І.М. Нарис історії права Буковини і Бессарабії. (Записки наукового товариства ім. Шевченка). - Нью-Йорк - Париж - Сідней - Торонто, 1986.

252. Нольде Б.Э. Очерки истории кодификации местных гражданских законов при гр. Сперанском. Вып. 1. - СПб, 1906.

253. Оглоблин О. Українсько-московська угода 1654 р. - Нью-Йорк - Торонто, 1954.

254. Окиншевич Л. Церковні установи України - Гетьманщини XVI-XVIII ст. - К., 1930.

255. Онищенко Н.Н. Становление и развитие источников советского права на Украине. - К., 1988.

256. Орлов А. Тайная история сталинских преступлений. - М., 1991.

257. Павленко Ю., Храмов Ю. Українська державність у 1917-1919рр. - К., 1995.

258. Падох Я. Нарис історії українського карного права. - Мюнхен, 1951.

259. Падох Я. Суди і судовий процес старої України. - Нью-Йорк - Львів, 1990.

260. Падох Я. Грунтове судочинство на Лівобережній Україні у другій половині ХУП-ХУІІІ ст. - Львів, 1994.

261. Палієнко М. Право громадянства в сучасних федераціях і в СРСР. - Харків, 1926.

262. Пащук А.Й. Суд і судочинство на Лівобережній Україні в ХУП-ХУІІІ ст.ст. -Львів, 1967.

263. Пащук Я.Й. Організація судів на Україні в другій половині ХУІІІ ст. - Харків, 1961.

264. Первый Литовский статут 1529 года: Материали республіканської научної конференції. -Вильнюс, 1982.

265. Петро Г. И. Советский государственный аппарат в годы Великой Отечественной Войны // Правоведение 1975.- №3.

266. Петухов Г.Е. Советский суд и становление советской законности в государственном управлении. - Киев-Одесса, 1982.

267. Переход к непу и революционная законность. - М., 1972.

268. Пирогова С. И. Из истории кодификации социалистического кооперативного законодательства в УССР (1923-1925) // Проблемы соц. законности. - 1978. -Вып.3.-С. 132-136.

269. Пичета В.И. Аграрная реформа Сигизмунда-Августа в Литовско-Русском государстве на Украине (ХУП-ХУІІІ в.в.) - М., 1945.

270. Пичета В.И. Козацкое государство на Украине (ХУП-ХУІІІ в.в.). - М., 1945.

271. Пичета В.И. Основные моменты исторического развития Западной Украины и Западной Белоруссии. - М., 1940.

272. Портнов В.П., Славин М.М. Этапы развития Советской Конституции. -

- 1973.-№3-4.
226. Матвеев Г. К. История семейно-брачного законодательства Украинской ССР. - К., 1959.
227. Маркувич С. Земельні судові справи. - Харків, 1925.
228. Маршрутами історії. - К., 1990.
229. Месяц В.Д. История кодификации права на Украине в первой половине XVIII века. - К., 1963.
230. Мельгунов С.П. Красный террор в России. - М., 1990.
231. Мельник С.К. Борьба за власть Советов в придунайском крае и воссоединение с Украинской ССР (1917-1940). - К. - Од., 1978.
232. Микотин В.А. Переяславский договор 1654 года. - Прага, 1930.
233. Мироненко ОМ. Правовий аналіз діяльності Центральної Ради. - К., 1995.
234. Мироненко О.М. Судові реформи при гетьмані П.Скоропадському //Правова держава. - Вип.7. - К., 1996.
235. Мироненко О.М. Світоч української державності. Політико-правовий аналіз діяльності Центральної Ради. - К., 1996
236. Михайленко П.П. Нариси з історії кримінального законодавства Української РСР. - К., 1959.
237. Михайленко П.П. Уголовное законодательство и органы юстиции УССР в период борьбы за Советскую власть на Украине (1917-1920). - Львов, 1956.
238. Мишуга М. Державна адміністрація на Україні. - Кам"янець, 1919.
239. Мицок О. Доба Директорії УНР. Спомини, роздуми. - Львів, 1939.
240. Миллер О. Очерки из истории и юридического быта старой Малороссии. Суды земские, городские и подкоморские в XVIII в. // Сб. ХИФО, VIII. - Харьков, 1896.
241. Михалева Н.А. Сущность и юридическая природа конституции социалистических стран: Учеб. Пособие. - М., 1985.
242. Мішаніч О. В. Від підкарпатських русинів до закарпатських українців: Історико-літературний нарис. - Ужгород, 1991.
243. Могалевський Ю. Останній акт трагедії. - Львів, 1939.
244. Мордовцев Д. Гайдамачина. Историческая монография. - СПб, 1870.
245. Мороховец Е.Д. Крестьянская реформа 1861 года. - М., 1939.
246. Мрига В. Українська радянська держава у Великій Вітчизняній війні // Радянське право,-1970.- №5.
247. Назарян В.Б. Теория и практика конституции союзной республики. - Ереван, 1987.
248. Настюк М.И. Создание и деятельность советских органов юстиции западных областей УССР (1939-1941). - Львов, 1977.
249. Нова Конституція України. Текст Основного Закону. Огляд і коментарі. - Київ, 1996.
250. Новосельцев А.П. Образование Древнерусского государства и первые

таріату.

2-й Універсал Центральної Ради.

3-й Універсал Центральної Ради, його зміст та значення. Проголошення Української Народної Республіки. Встановлення федеративних відносин з Росією. Зміни в Центральній Раді і Генеральному Секретаріаті.

Зовнішньополітична діяльність УНР. Проголошення Української незалежної Народної Республіки. 4-й Універсал Центральної Ради, його зміст і значення. Утворення нового уряду — Ради Міністрів УНР.

Нормотворча діяльність Центральної Ради, Малої Ради, Генерального Секретаріату і Ради міністрів України.

Конституція Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вольності УНР), її зміст і значення.

Українська держава (період гетьманату)

Розстановка політичних сил. З'їзд Вільного козацтва. Окупація України кайзерівськими військами. Зміна позиції Української Народної Громади.

Хліборобський Конгрес України. Розпуск Центральної ради УНР. Позиція соціалістичних партій.

"Грамота до всього українського народу" (29 квітня 1918 р.). Перехід влади до рук гетьмана. Створення Ради Міністрів України — уряду гетьманської держави. "Закон про тимчасовий державний устрій" (29 квітні 1918 р.): зміст і значення.

Державне будівництво. Зовнішня і внутрішня політика Гетьманату. Будівництво збройних сил. Поновлення козацтва. Проблема Чорноморського флоту.

"Друга" Українська Народна Республіка (період Директорії)

Утворення Українського Народного Союзу. Його роль у створенні уряду Директорії на чолі з В. Винниченком і С. Петлюрою. Формування регулярних збройних сил. Трудовий Конгрес і його роль у формуванні органів влади й управлінні державою. Оголошення війни Радянській Росії (16 січня 1919 р.). Спроби встановлення союзу із Францією, Польщею та Денікінім. Крах Директорії.

Законодавство УНР доби Директорії. Конституційні акти і проекти.

Становлення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР)

Розпад Австро-Угорської імперії. Утворення Української Народної Ради. Статут Української Національної Ради від 18 жовтня 1918 р. Прокламація Української Національної Ради від 19 жовтня 1918 р.

Відозва Української Національної Ради від 1 листопада 1918 р. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) 13 листопада 1918 р. Євген Петрушевич — Президент ЗУНР. Закон "Про Виділ Української Ради" від 4 січня 1919 р.

Звернення ЗУНР до Директорії УНР у Києві від 16 січня 1919 р.

Ухвала Всенародних зборів угорських українців від 21 січня 1919 р. Попередній договір про злуку з УНР від 1 грудня 1918 р. Універсал Трудового Конгресу України до українського народу від 23 січня 1919 р. Законодавча діяльність ЗУНР.

Утворення і розвиток Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР)

Формування Рад робітничих, солдатських і селянських депутатів (лютий-листопад 1917 р.). Проголошення України Республікою Рад 12 (25) грудня 1917р.

Організація боротьби за владу Рад. Обрання Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету Рад. Утворення радянського уряду — Народного Секретаріату. Організація радянської армії — Червоного Козацтва. Призначення Всеукраїнського Військово-революційного комітету. Встановлення федеративних зв'язків з Радянською Росією.

Перебудова радянського державного апарату у зв'язку з початком громадянської війни.

Нормотворча діяльність органів влади Радянської України. Практика регулювання особистих і майнових відносин. Боротьба з кримінальною злочинністю. Складання основ радянського права.

Державне будівництво і право в 1919-1920 рр.

Розгортання революційних подій в Україні. Війна УНР з Радянською Росією. Протиріччя в Директорії. С. Петлюра — голова Директорії УНР.

Є. Петрушевич і С. Петлюра. Припинення соборності УНР. Військові поразки.

Скасування Польщею Галицького Крайового Сейму та Крайового Виділу, інших автономних установ. Варшавський договір між УНР і Польщею (22 квітня 1920 р.).

Створення Центрального військово-революційного комітету Радянської України. Створення Тимчасового робітничо-селянського уряду Української Республіки Рад. Маніфест уряду про відновлення влади Рад (29 листопада 1918 р.). Створення Українського фронту Радянської Росії і Радянської України. Розгортання військових дій за відновлення УНР.

III з'їзд Рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів (6-10 березня 1919 р.). Договори УСРР з РСФРР про воєнний (1 червня 1919 р.) і господарський (28 грудня 1920 р.) союзи. Перетворення Всеукраїнського Революційного Комітету на Раднарком УСРР.

Конституція УСРР 1919 р.

Формування органів радянської влади на місцях. Ревкоми. Ради. Комнезами.

Декрет РНК УСРР від 14 лютого 1919 р. "Про суд". "Тимчасове положення про народні суди і ревтрибунали УСРР". Військові трибунали. Декрет "Про організацію Всеукраїнської Надзвичайної Комісії".

199. Лівачський М.А. ДЦ УНР в екзилі між 1920 і 1940 роками. - Мюнхен-Філадельфія, 1984.

200. Лозинский М. Галичина в 1918-1920 рр. - Прага, 1922.

201. Лось Ф.Є. Революція 1905-1907 років на Україні. - К., 1955.

202. Лось Ф.Є. Україна в роки століпінської реакції. - М., 1944.

203. Лотоцькш О. Українські джерела церковного права // Український Науковий Інститут. - Варшава, 1931.

204. Лотоцький О. Симон Петлюра. - Варшава, 1936.

205. Любавский М.К. Областное деление и местное управление литовско-русского государства ко времени издания 1-го Литовского статута. - М., 1893.

206. Любавский М.К. Литовско-русский сейм. - М., 1900.

207. Ляхович О. Органи прокуратури України в період Великої Вітчизняної війни // Радянське право.-1971.- №11.

208. Мавродин В. В. Образование древнерусского государства и формирование древнерусской народности. - М., 1971.

209. Мазепа І. Україна в огні і бурі революції. - Т.1-3. Прага, 1942.

210. Мазепа І., Феденко П. З історії Української революції. - Прага, 1930.

211. Маймескулов Л.Н., Рогожин А.И., Сташис В.В. Всеукраинская Чрезвычайная Комиссия (1918-1922). - Харьков, 1971.

212. Макаренко В. П. Бюрократия и сталинизм. - Ростов-на Дону, 1989.

213. Макогон С., Ткач А., Цветков В. Розвиток радянської державності на Україні. - К., 1966.

214. Максимейко Н.А. Сеймы литовско-русского государства до Люблинской унии. - Харьков, 1902.

215. Максимейко Н.А. Источники уголовных законов Литовского статута. - К., 1894.

216. Максимейко Н.А. Опыт критического исследования Русской Правды. - Вып.1.- Харьков, 1914.

217. Максимейко Н.А. Русская Правда и литовско-русское право. - К., 1904.

218. Малиновский И.А.. Учение о преступлении по Литовскому статуту. - К., 1894.

219. Малиновский И.А. Рада Великого княжества Литовского. - Томск, 1904-1910.

220. Малицкий А. Советское государственное право. - Харьков, 1926.

221. Малицкий А. Советская Конституция. - Х., 1924.

222. Малицкий О., Ратіхіїв О. Основи радянського адміністративного права. -Харків, 1928.

223. Малик. Я., Вол Б., Чуприна В. Історія української державності. - Львів, 1990.

224. Маркс К. Замітки про реформу 1861 р. і пореформений розвиток Росії // Твори.-Т. 19.

225. Мартос Б. Перші кроки Центральної Ради // Український Історик.-

178. Лаппо И. Подкоморский суд в Великом княжестве Литовском в конце XVI и начале XVII // Журнал Министерства народного Просвещения. - VIII.-1899.
179. Лаппо И. Гродский суд в Великом княжестве Литовском в XVII ст. // Журнал Министерства народного просвещения.-I-II.-1908.
180. Лашенко Р. Копні суди на Україні, їх походження, компетенція і устрій // Збірник правничої комісії Наукового товариства ім. Т.Шевченка.- Вип. 1-2. -Львів.-1926-1927.
181. Лашенко Р. Переяславський договір 1654 р. між Україною і царем Московським // Ювілейний збірник в честь проф. Ст. Дністрянского. - Прага, 1923.
182. Лилик С. Західноукраїнська Народна Республіка. - Львів, 1990.
183. Левицький К. Великий зрив (До історії української державности від березня до листопада 1918 р. на основі споминів та документів). - Львів, 1991.
184. Ленін В.І. Повне зібрання творів. - Т. 1-46. - К, 1969-1978..
185. В.И.Ленин об Украине. В двух частях. - К., 1978.
186. Леонов С. В. Советская государственность: замыслы и действительность (1917-1920гг.) // Вопросы истории. - 1990. - №12.
187. Леонтович Ф.И. Источники русско-литовского права. - Варшава, 1894.
188. Леонтович Ф.И. Очерки истории литовско-русского права. - СПб, 1894.
189. Леонтович Ф.И. Рада великих князей литовских // Журнал Министерства Народного Просвещения. -1907.- № 9, 10.
190. Леонтович Ф.И. Русская Правда и Литовский Статут // Киевские Университетские Известия. - Киев, 1865.
191. Леонтович Ф.И. Веча, сеймы и сеймики в Великом княжестве Литовском // Журнал Министерства Народного Просвещения. -1910.- №2,3.
192. Леонтович Ф. Центральные судебные учреждения в Великом княжестве Литовском до и после унии // Журнал Министерства юстиции.- II.-1910.
193. Леонтович Ф. Обласные суды в Великом княжестве Литовском // Журнал Министерства юстиции. - II.- 1910.
194. Лещенко Н.Н. Крестьянское движение на Украине в связи с проведением реформы 1861 года. -К., 1959.
195. Литвак В.Г. Переворот 1861 года в России: почему не реализовалась реформаторская альтернатива. - М., 1991.
196. Лихачев М. Т. Аппарат принуждения Временного правительства // Советское государство и право. -1979.- №10.
197. Лихачев М.Т. Структура центрального государственного аппарата Временного правительства// Советское государство и право. -1985.- №1.
198. Лихолат А. Розгром націоналістичної контрреволюції на Україні (1917-1922). - К., 1956.

Постанова НКВС "Про утворення Головного управління Радянської робітничо-селянської міліції" (30 березня 1920 р.).

Формування галузей радянського права.

Тема 6. Державність і право Радянської України (1921-1939 рр.)

Перехід від війни до миру. Запровадження нової економічної політики (НЕП). Адміністративно-територіальна реформа. Постанова ВУЦВК і РНК УСРР про українізацію (1 липня 1923 р.). Договір УСРР з іншими радянськими і народними республіками про дипломатичний союз.

Правові основи входження УСРР до складу СРСР. Створення в Україні Молдавської АРСР (1924-1940 рр.). Конституція УСРР 1929 р. Державне будівництво.

Судова система. Положення про військові трибунали і військову прокуратуру 1926 р. Положення про судоустрій УСРР 1929 р. Організація державної прокуратури. Утворення адвокатури. Народні суди. Окружні, районні й обласні суди. Верховний суд.

Конституція УРСР 1937 р. Перебудова органів влади й управління. Закон про судоустрій УРСР 1938 р. і перебудова судової системи.

Перенесення столиці УРСР до м. Києва.

Розвиток і кодифікація радянського законодавства. Адміністративний кодекс УРСР 1927 р. Цивільне право. Декларація про основні майнові права, що визнаються в УСРР (1922 р.). Цивільний кодекс УСРР (1922 р.). Кодекс законів про освіту (1922 р.).

Кодекс законів про працю УСРР (1923 р.). Внесення змін і доповнень до Кодексу. Створення державних трудових резервів.

Кодекс законів про сім'ю, опіку, подружжя та акти громадського стану УСРР (1926 р.). Положення про реєстрацію актів громадського стану 1935 і 1936 року.

Кримінальне право. Кримінальний кодекс УСРР (1922 р.), його зміни і доповнення у зв'язку з прийняттям союзних актів.

Процесуальне право. Кримінально-процесуальний кодекс УСРР (1922 р.), його зміни і доповнення у зв'язку з союзним законодавством у 1927, 1934, 1937, 1938 році. Виправно-трудоий кодекс УСРР (1925 р.). Цивільно-процесуальний кодекс УСРР (1924 р.), його зміни і доповнення у 1929 р. та в наступні роки.

Проблеми української державности за межами Радянської України (1921-1939рр.)

Паризька мирна конференція та її наслідки для України. Реорганізація політичних формацій (1923 -1930 рр.). Створення Української Парламентської репрезентації в Польщі.

"Пацифікація" — репресії проти українського населення силами війська і поліції в Галичині (вересень-листопад 1930 р.). Полонізація, погроми українського населення, нищення Православної Церкви на Холмщині (1938 р.).

Становище українського населення в Польщі напередодні другої світової війни.

Українські землі під владою Румунії.

Закарпаття під владою Чехословаччини. Його внутрішня автономія. Національний рух за здійснення автономії Закарпаття.

Мюнхенський договір чотирьох держав 1938 р. Створення автономного уряду Підкарпатського краю (8 жовтня 1938 р.). Конституційний закон Чехословаччини від 22 жовтня 1938 р. про федерацію Карпатськоукраїнської держави з чехами і словаками.

Віденський арбітраж 2 листопада 1938 р. Приєднання півдня Закарпаття до Угорщини. Проголошення державної самостійності. Прийняття Конституції. Обрання президента Карпатської України.

Тема 7. Держава і право України в роки другої світової війни (1939-1945 рр.)

Початок другої світової війни, її характер і розвиток. Радянсько-німецький договір та протокол Молотова—Ріббентропа про розподіл сфер впливу в Європі та про західні кордони (23 серпня 1939 р.).

Введення радянських військ на територію Східної Галичини. Вибори до Народних зборів Західної України та їх рішення про входження до УРСР. Закон Верховної Ради СРСР та Закон Верховної Ради УРСР про прийняття Західної України до складу УРСР. Західноукраїнські землі у складі УРСР.

Введення радянських військ у Північну Буковину і Бессарабію. Закон Верховної Ради СРСР про включення Північної Буковини, Північної та Південної Бессарабії до складу УРСР. Утворення на основі частини Бессарабії та Молдавської УРСР — Молдавської Радянської Соціалістичної Республіки (МРСР) у складі СРСР.

Напад нацистської Німеччини на СРСР. Початок Великої Вітчизняної війни. Окупація України. Діяльність окупаційного режиму.

Діяльність ОУН-УПА. Спроба відновлення Української національної держави.

Звільнення території УРСР. Рішення з'їзду народних комітетів у Мукачеві про возз'єднання Закарпаття з УРСР.

Особливості розвитку права УРСР у роки другої світової війни.

УРСР — член-засновник ООН (24 квітня 1945 р.). Капітуляція Німеччини (8 травня 1945 р.).

Тема 8. Держава і право України з 1945р. по 24 серпня 1991р.

Зовнішньополітичні та внутрішні фактори набуття Україною державного суверенітету. Членство в ООН та входження у світовий політичний процес. Уточнення державних кордонів України в межах СРСР.

Діяльність ОУН-УПА. Сталінські репресії. Зміцнення командно-адміністративної системи.

Ліквідація надзвичайних і відновлення діяльності конституційних

153. Костомаров Н.И. Исторические произведения. - К., 1989.

154. Костюк Г. Сталінізм на Україні (гене́за і наслідки). - К., 1995.

155. Котляревський С. СССР и союзные республики. - М., 1924.

156. Крип'якевич І.П. Галицько-волинське князівство. - М., 1924.

157. Крип'якевич І.П. Богдан Хмельницький . - Львів, 1990.

158. Крижанівський В. Про земельні закони УСРР. - К., 1928.

159. Кукушкін Ю.С., Чистяков О.И. Очерк истории Советской Конституции. - М., 1982.

160. Кульчицький В.С. Історія Конституції Української Радянської Соціалістичної Республіки. - Львів, 1956.

161. Кульчицький В.С. З історії адвокатури царської Росії // Проблеми правознавства. - 1996. - Вип.3.

162. Кульчицький В.С. Кодифікація права у XVIII ст. - Львів, 1958.

163. Кульчицький В.С. Галицька радянська республіка. - Львів, 1965.

164. Кульчицький В.С. Державний лад і право в Галичині (другій половині XIX - на початку XX ст.) - Львів, 1966.

165. Кульчицький В.С., Настюк М.І., Ткач А.П. та ін. Воз'єднання Закарпаття з Радянською Україною (соціально-політичні і правові основи). - Львів, 1985.

166. Кульчицький В. Галицький крайовий сейм - знаряддя соціального і політичного призначення трудящих (1861-1911 р.р.) // Питання теорії і практики радянського права. - Кн.4. - Львів, 1953.

167. Кульчицький В.С. Джерела права в Галичині за часів австрійського панування // Проблеми правознавства. - Вип.19.- К., 1971.

168. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919 -1925). - К.,1996.

169. Кульчицький В.С. Конституційне оформлення СРСР // Проблеми правознавства. - 1973. - Вип. 24. - С.30-41.

170. Кульчицький В.С. Радянське будівництво в Північній Буковині (1940-1941 рр.) // Проблеми правознавства. - 1974. - Вип. 27. - С.31-39.

171. Купрішін В., Сусл Д. На сторожі прав трудящих та інтересів держави. -К.,1973.

172. Курицын В.М. Становление социалистической законности. - М., 1983.

173. Курицын В.М. Государственное сотрудничество между Украинской ССР и РСФСР в 1917-1922 г.г. - М., 1957.

174. Курицын В.М. 1937 год в истории советского общества // Советское государство и право.-1988.- №2. - С. 109-119.

175. Курицын В.М. Советский государственный аппарат в период Великой Отечественной войны // Советское государство и право. -1985.- №5.

176. Ландкоф С. Основи цивільного права. - К., 1941.

177. Лаппо И. Земський суд в Великом князстві Литовском в конце XVI и начале XVII // Журнал Министерства народного Просвещения. - VI. П.- 1897.

126. Карев Д.С. Судостроительство. - М., 1948.
127. Каманин И. Последние годы самоуправления Киева по магдебургскому праву. - К., 1888.
128. Каришковський П.Й. Про державний устрій Ольвії // Український історичний журнал. - 1973. - №2.
129. Карпов Г. Критический обзор источников по истории Малороссии относящихся. - М., 1870.
130. Кедрин І. Берестейський мир: спомини і матеріали. - Л., 1928.
131. Кистяковский А.Ф. Права, по которым судится малороссийский народ. - К., 1879.
132. Кистяковский А.Ф. О значении судебной реформы в деле улучшения уголовного правосудия. - К., 1870.
133. Клунний Г. В боротьбі за селянство: Земельне законодавство контрреволюційних урядів за час революції на Україні. - Х., 1926.
134. Коваль М. 1941-1945 р.р. Україна // Український історичний журнал. - 1991.-№6.
135. Кодекс законів про працю Української РСР. - Київ, 1959.
136. Кожевников М.В. История советского суда. - М., 1991.
137. Козаченко И.Й. Земський собор 1653 года // Вопросы истории. - 1957. - №3.
138. Комаров Н.Я. Государственный Комитет Оборона постановляет. Документы. Комментарии. Воспоминания. - М., 1990.
139. Кони А.Ф. Отцы и дети судебной реформы. (К пятидесятилетию судебных установ). - М., 1914.
140. Конквест Р. Большой террор. - Рига, 1991.
141. Конквест Р. Жнива скорби. - К., 1993.
142. Конституция общенародного государства. - М., 1978.
143. Конституция СССР. Политико-правовой комментарий. - М., 1982.
144. Конституция УССР: реализация ее принципов и норм. - К., 1988.
145. Копиленко О.Л. Сто днів Центральної Ради. - К., 1992.
146. Копиленко О.Л., Копиленко М.Л. Держава і право України. 1917-1920. Центральна Рада, Гетьманство, Директорія. - К.: Либідь, 1997.
147. Королівський С.М. Перший з'їзд Рад України. - К., 1957.
148. Коржихина Т.П. История государственных учреждений СССР. - М., 1986.
149. Коротких М.Г. Самодержавие и судебная реформа 1864 г. в России. - Воронеж, 1989.
150. Косик В. Україна і Німеччина у другій світовій війні. - Париж - Нью-Йорк - Львів, 1993.
151. Костицький М. та інші. Методи изучения историко-правовых явлений. - Львов, 1986.
152. Костів К. Конституційні акти відновленої Української держави 1917-1919 років і їхня політико-державна якість. - Торонто, 1964.

органів влади й управління в центрі та на місцях.

Викриття культу особи Сталіна, розширення компетенції союзних республік у період хрущовської "відлиги".

Реорганізація органів суду, прокуратури та охорони громадського порядку. Основні зміни у процесуальному праві.

Початок реабілітації.

Викривлення в національно-державному будівництві в Україні.

Повоєнний розвиток правової бази України. Основні зміни в цивільному, трудовому, земельному і колгоспному праві. Обмеження застосування кримінальних репресій.

Прийняття Основ законодавства СРСР і союзних республік. Нова кодифікаційна робота в Україні наприкінці 50 — початку 60-х років.

Загострення негативних тенденцій у політичній системі радянського суспільства. Закріплення диктатури компартійного апарату у Конституції СРСР 1977 р.

Конституція УРСР 1978 р.

Горбачовська перебудова. Нова розстановка політичних сил. "Декларація про державний суверенітет України" від 16 липня 1990 р. Серпневий путч у Москві. Припинення діяльності КПРС, КПУ. Акт проголошення Верховною Радою УРСР незалежності України від 24 серпня 1991 р.

Тема 9. Держава і право України на сучасному етапі розвитку.

Законодавче оформлення створення незалежної Української держави. Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. Вибори Президента України. Розпад СРСР і заснування Співдружності Незалежних Держав (СНД).

Утворення політичного, економічного і оборонного статусу незалежної України, забезпечення її територіальної цілісності. Міжнародне визнання України і встановлення дипломатичних відносин із зарубіжними країнами. Входження до світового співтовариства. Розбудова Збройних Сил України. Зовнішньополітичні ініціативи України і прорив інформаційної блокади. Україна і СНД. Боротьба за встановлення рівноправних відносин з Росією та іншими державами. Україна і діаспора.

Створення президентської влади та нових державних структур. Підготовка нової Конституції України. Державна символіка України.

Економічна реформа і фінансова політика України. Розробка правових засад переходу до ринкової економіки. Реформування власності.

Законодавча діяльність в Україні (1991-2003 рр.). Конституція України (28 червня 1996 р.).

III. СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

ВСТУП

Семінарське заняття — форма навчального заняття, де закріплюється лекційний матеріал і організовується дискусія з проблем, які раніше визначені в пройдених темах. До семінарського заняття студенти готують тези виступів із конкретних проблем, визначених у плані.

Мета семінарського заняття — допомогти студентам самостійно вивчити курс історії держави і права України, глибоко засвоїти найбільш важливі та складні питання державотворення та розвитку права в історичному процесі становлення і розвитку України. На семінарському занятті викладач може запропонувати студентам розглянути найбільш актуальні проблеми історичного минулого і сучасності. Семінарське заняття допомагає студентам прищепити навички самостійного формування, чіткого викладення думок з конкретних проблем навчального курсу. Творча дискусія на семінарському занятті формує теоретичне мислення студентів, збагачує їх методами володіння теоретичним матеріалом.

При підготовці до семінарського заняття студенти повинні вивчити рекомендовану літературу, а також конспекти лекційного курсу. Крім того, потрібно опрацювати законодавчий матеріал. При підготовці до семінарського заняття студенти повинні робити окремі виписки і нотатки, класифікувати їх у відповідності з поставленими проблемами, а також виконати практичні завдання, передбачені до кожного семінарського заняття..

По кожній проблемі студенти складають конкретний план або тези виступу, якими можна користуватися під час заняття. Виступ на семінарському занятті потрібно побудувати таким чином, щоб відобразити в ньому наступні моменти:

- 1) чітко поставити проблему;
- 2) обґрунтувати дане положення і розкрити найбільш характерні риси явища, що вивчається, розгляд відповідних класифікацій;
- 3) підкріпити теоретичне положення конкретними фактами і прикладами розвитку української державності і права.

Обговорення питань заняття потрібно вести у формі вільної дискусії; кожний виступаючий повинен прагнути виправити або доповнити відповіді своїх товаришів, внести корективи в тлумачення суперечливих проблем.

Підсумки обговорення підбиває викладач, виправляє помилки, роз'яснює і уточнює окремі положення. Під час семінарського заняття студентам необхідно заносити до конспекту все нове і корисне з того, що вони почули на занятті. Викладач може також доручати студентам підготувати коротку доповідь (реферат) або фіксований виступ з найбільш

дис. канд. ист. наук.-X, 1987

102. Евтихийев А. Основы советского административного права. - Харьков, 1925.

103. Ермолаев И.П., Кашафутдинов Р.Г. Свод законов Киевской Руси: учебное пособие для изучения "Русской Правды". - Казань, 1985.

104. Ерошкин Н.П. Очерки истории государственных учреждений дореволюционной России. - М., 1960.

105. Ерошкин Н.П., Куликов Ю.В., Чернов А.В. История государственных учреждений дореволюционной России до Великой Октябрьской социалистической революции. - М., 1965.

106. Єфименко О.Я. Історія України та її народу. - К., 1992.

107. Ефименко А. Южная Русь. Очерки, исследования, заметки. — Т. 1-2. СПб, 1905.

108. Іваницький С. Повернута в минуле аграрна політика ліберальної буржуазії // Україна: журнал циклу наук. іст. -1932. - №1-2, 3.

109. Іванис В. Симон Петлюра - президент України. - Торонто, 1952.

110. Індиченко П.Д. Земельне законодавство поміщицько-буржуазної Росії 1861-1917.-К., 1959.

111. Історія українського війська. - Львів, 1992.

112. Історія української влади. - Відень - Київ, 1920.

113. Історія української адвокатури. - Т.2.- М., 1916.

114. Из истории милиции Советской Украины. - К., 1995.

115. Зайончковский П.А. Отмена крепостного права в России. Изд. 2.- М., 1960.

116. Зайончковский П.А. Российское самодержавие в конце XIX века. - М., 1978.

117. Зайончковский П.А. Правительственный аппарат самодержавной России в XIX веке. - М., 1978.

118. Землянский П.Г. Уголовно-процесуальное законодательство в первые годы Советской власти. - К., 1972.

119. Зимин А.А. Феодальная государственность и Русская Правда // Исторические записки. - 1965.

120. Зимин А.А., Поляк А.Г. Значение Русской Правды для развития русского, украинского и белорусского феодального права // Советское государство и право. -1954.-№4.

121. Зламопольский Д.Л., Чистяков О. И. Образование Союза ССР. - М. 1972.

122. Золотухина Н.М. Развитие русской средневековой политико-правовой мысли.-М., 1985.

123. Жертвы репрессий. - Киев, 1993.

124. Казанцев С.М. История царской прокуратуры. - СПб, 1993.

125. Кадеєв В.П. Про державний лад Херсонеса в перших століттях н.е. // Український історичний журнал. - 1971. - №9.

1991.-№10.

76. Гражданский кодекс советских республик. Под ред. А.Малицкого - Харьков, 1927.

77. Гражданский процесс. Учебник под. ред. Клеймана. - М., 1940.

78. Гражданский процесс. Учебник под. ред. Абрамова. - М., 1946.

79. Грушевський М. Конституційне питання і українство в Росії. - Львів, 1995.

80. Грушевський М.С. Переяславська умова в Україні з Москвою 1654р. Статті й тексти. - К., 1917.

81. Грушевський М. Якої ми хочемо автономії і федерації. - К., 1917.

82. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття. Нариси політичної історії.-К., 1993.

83. Гурвич Г. История советской конституции. - М., 1923.

84. Гуржій О. Українська козацька держава у другій половині ХУІІ-ХУІІІ ст. -К.,1996.

85. Давня історія України. У 2-х кн. - К., 1994.

86. Данилова Є. Кодекс законів про працю. Коментар. - Х., 1929.

87. Данилович И.Н. Взгляд на литовское законодательство и литовские статуты // Юридические записки. - Т.1.- М., 1841.

88. Данилович И.Н. Обзорение исторических сведений о составлении Свода местных законов западных губерний. - СПб, 1837,1911.

89. Даневский П. Об источниках местных законов некоторых губерний и областей России. - СПб, 1847, 1857.

90. Даниленко В.М. та інші. Сталінізм на Україні. 20-30 ті роки. - К., 1991.

91. Демченко Г. Наказание по Литовскому статуту. - К., 1894.

92. Державний центр УНР в екзилі. - К., 1993.

93. Дністрянський С. Загальна наука права і політики. - Прага, 1923.

94. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. - К., 1996.

95. Драгоманов М. Пропавший час. Українці під Московським царством (1654-1876)//Український історичний журнал.. - 1991. - №9.

96. Дубровіна А.Б. Механізм управління, суспільний лад і право України в період імперіалізму і буржуазно-демократичних революцій (1900-1917 р.р.). - К., 1970.

97. Дубровіна А.Б. Суспільний лад, механізм управління та право України в період розкладу соціально-кріпосницької системи і зростання капіталістичних відносин (перша половина ХІХ ст.) - К., 1996.

98. Дубровіна А.Б. Судова система України першої половини ХІХ ст. // Вісник Київського університету №7. Серія права. - К., 1967.

99. Дукельский С.С. ЧК-ГПУ. - Х., 1923.

100. Дядиченко В.А. Нариси суспільно-політичного устрою Лівобережної України кінця ХVІІ - початку ХVІІІ ст. - К., 1959.

101. Дьячков С.В. Особенности социально-политического развития античных государств Северного Причерноморья в I-III вв. н.э. - Автореф-

складних проблем семінарського заняття.

В кінці проведення семінарського заняття викладач оцінює підготовлені студентами реферати, фіксовані виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію, робити правильні висновки. Оцінки за кожне семінарське заняття вносяться викладачем до відповідного журналу і враховуються при виставленні підсумкової оцінки з предмету.

Семінарське заняття №1

УКРАЇНЬСЬКА ДЕРЖАВА І ПРАВО ЧАСІВ КИЇВСЬКОЇ РУСІ ТА ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

2 години

1. Джерела права Київської Русі.
2. Основні риси цивільного права за “Руською правдою”:
 - а) право власності;
 - б) зобов’язальне право;
 - в) шлюбно-сімейне право;
 - г) спадкове право.
3. Основні риси кримінального права:
 - а) поняття і види злочинів;
 - б) мета і система покарань
4. Основні риси судового процесу.
5. Держава та право Галицько-Волинського князівства.

Методичні вказівки

При розгляді *першого питання* слід проаналізувати такі джерела права Київської Русі як: звичаєве право, русько-візантійські договори, законодавчу та судову діяльність великих князів кінця ІХ – ХІІ ст., Руську Правду, грамоти та договори князів.

Друге питання необхідно починати із характеристики права власності та його охорони за положеннями Руської правди, розкрити правове регулювання зобов’язального, шлюбно-сімейного та спадкового права.

Відповідь на *третє питання* має охопити визначення поняття “злочину”, їх класифікацію та характеристику покарань за Руською Правдою.

Аналіз *четвертого питання* потрібно починати із характеристики форми та сторін судового процесу. Значна увага має бути приділена висвітленню процедур розшуку злочинців, видів судових доказів.

Розкриваючи *п’яте питання*, необхідно вказати на особливості та основні риси державно-правових інститутів Південно-Західних земель Русі в період феодалної роздробленості.

Поняття та терміни: анти, бояри, баскак, бесермен, венеди, верв, великий

князь, волостелі, воєвода, вірник, волость, вотчина, віра, видики, варварські правди, векші, головництво, гоніння сліду, гривні, гриді, дружина, десяцький, дворецький, домен, дика віра, дітські, данники, дольники, дума, дуумвірат, Еклога, закупи, звичаєве право, Закон руський, закон судний людям, заклич, звід, земські бояри, закладництво, збройник, ізгої, ізвод, кормління, ключник, куни, конюший, кріпаки, мечник, металник, митник, “Мерила праведні”, настав, Номоканон, ногати, наймити, отрок, ордалії, полоненики, подимщина печатник, підсусідки, продуктова рента, піщці, Правда Ярослава, Правда Ярославичів, погости, Прохірон, послухи, присоп, пошибання, продаж, потік і розграбування, полюддя, посадники, рекс, русько-візантійські договори, Руська Правда, ряд, рядович, рези, рота, рать, стольник, староста, “статут про закупи”, сюзеренітет-васалітет, снеми, слов’яни, смерди, соцький, тіун, тисяцький, татьба, “Устав земленой”, урок, феодална роздробленість, холопи, халупники, челядб, церковна десятина, ярлик.

Реферати: 1. Монголо-татарське іго: причини встановлення і особливості на землях Південно-Західної Русі.
2. Правове становище селян за Короткою та Просторовою Пrawdами (порівняльний аналіз).

Практичні завдання:

1. Записати у словник значення понять та термінів.
2. На підставі вивчення текстів русько-візантійських договорів, довести, що до появи “Руської Правди” в Київській Русі існувало руське право.
3. Виписати у зошит структуру і вказати головні питання кожної з трьох редакцій «Руської Правди».
3. На підставі тексту Руської Правди (Р.П.), довести, що у Київській Русі розрізняли поняття “право власності” і “право володіння”.
4. Знайти у тексті Р.П. процедуру укладання цивільно-правових договорів.
5. Проілюструвати на прикладі Р.П. процедуру успадкування по колу осіб.
6. Порівняти роль боярства у Київській Русі та Галицько-Волинській державі.

Джерела та література:

а) джерела

Древнерусские княжеские уставы XI—XV ст. / Под ред. Шаповалова Я. Н.—М., 1976. (у.т)
Літопис Руський. Перекл. Л. Махновця. — К., 1990. (у.т)
Материалы к изучению истории государства и права СССР. Русская Правда. Текст, введение, комментарий, предметно-терминологический указатель. — М., Росвузиздат, 1962.

рья. - М.-Л., 1955.

51. Гамрецький Ю.М. Універсали - визначальні віхи історії Центральної Ради // Український історичний журнал.-1991. - №8-9.
52. Ганкевич Л. Союз українських адвокатів. - Львів, 1933.
53. Гарлиза В.В. Підготовка земської реформи 1864. - М., 1957.
54. Гарчев П.І., Овод В.В. Про створення Кримської Радянської Республіки в 1919р. // Український історичний журнал.-1982.- №4.
55. Гельфанд Й. Історичний розвиток радянських конституцій. - К., 1948.
56. Герасименко М.П., Дудикевич Б.К. Боротьба трудящих Західної України за возз'єднання з Радянською Україною (1921-1938). - К., 1955.
57. Гершонон М., Кельман Е. Коментарий к Земельному кодексу УССР. - Харьков, 1925.
58. Гершонон М. Земельний суд. - Харків, 1928.
59. Гершонон М., Кельман Е. Земельний кодекс УССР. - Харьков, 1929.
60. Голиков Д.А. Крушение антисоветского подполья в СССР. В 2-х книгах. - 4-е изд. - М., 1986.
61. Голобуцький В. Запорозьке козацтво. - К., 1994.
62. Голобуцький В.А. Дипломатическая история освободительной войны украинского народа 1548-1654 гг. - К., 1962.
63. Голобуцький В.О. Запорізька січ в останні часи свого існування.- К., 1994.
64. Голобуцький В.А. Черноморское казачество. - К., 1956.
65. Гляков И. Советское право в период Великой Отечественной войны. - М., 1948.
66. Грозовський І.М. Звичаєве право запорозьких козаків. Дис. канд. юрид. наук.-Х., 1998.
67. Гончаренко В.Д. Всеукраинский съезд Советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов - верховный орган власти УССР в 1917-1937 года. -К.,1990.
68. Горбачев В.Н. Міське самоврядування в Україні за реформою 1870 року. -Харків, 1995.
69. Горбачевский Н. Словарь древнего актового языка Северо-Западного края и царства Польского. –
70. Горин П. Очерки по истории Советов рабочих депутатов в 1905 г. - 2-е изд. - М, 1930.
71. Готьє Ю.В. История областного управления в России от Петра I до Екатерины II.Т.1-2.-М.,1913.-
72. Гришук В.К. Кодифікація законодавства Української ССР (1956-1985). Текст лекцій. - Львов, 1991.
73. Гришук В.К. Кодифікація кримінального законодавства України. - Львів, 1992.
74. Греков Б.Д. Киевская Русь. Изд. 5-е. - М., 1950.
75. Грозовский И. Звичаєве право Запорозької Січі // Радянське право.-

26. Василенко М.П. Конституція Пилипа Орлика // Ученые записки Института истории РАНИОН. - М., 1929.
27. Варфоломеева Т.В., Святоцький О.Д. та інші. Історія адвокатури України. - К., 1992.
28. Василенко М.П. Пам'ятник української правничої літератури. - Львів, 1925.
29. Василенко М.П. З історії устрою Гетьманщини. Критичні замітки // Записки наукового товариства ім. Шевченка. - Т.108. -1912.
30. Василенко М.П. Як скасовано Литовський статут // Записки соціально-економічного відділу ВУАН. - Т.2-3. -1926.
31. Василенко М.П. Крестьянский вопрос в Юго-Западном и Северо-Западном крае при Николае I и введение инвентарей // Великая реформа. - Т.4. -М., 1911.
32. Васильева Н.И., Гальгерин Г.В., Королев А. И. Первая российская революция и самодержавие. - Л., 1975.
33. Верстюк В.Ф. Українська Центральна Рада. - К., 1997.
34. Виленский Б.В. Судебная реформа и контрреформы в России. - Саратов, 1969.
35. Вивід прав України. - Львів, 1991.
36. Винниченко В. Відродження нації. - Т.1-3. - К., 1990.
37. Виноградская С.П., Рогожин А.И. Всеукраинский Центральный Исполнительный Комитет Советов в первые годы Советской власти (1917 - 1920 г.г.). -Харьков, 1977.
38. Велидов А.С. Предисловие ко второму изданию // Красная книга ВЧК. - Т1.-М.,1990.-С.3-42.
39. Велидов А.С. Домыслы и факты о деятельности ВЧК // Военно-исторический журнал. -1990. - №4. - С.85-95.
40. Великий Жовтень і громадянська війна на Україні: Енциклопедичний довідник. - К.,1987.
41. Веселовский Б.Б. История земства. - Т.1-4. - СПб, 1909-1911.
42. Верт Н. История Советского государства. - М., 1992.
43. Владимирский- Буданов М.Ф. Німецьке право в Польщі і Литві. - Львів, 1903-1904.
44. Власенко С. Міські ради на Україні. - Харків, 1927.
45. Воробейкова Т.У., Дубровина А.Б. Преобразование административно-полицейского аппарата, суда и тюремной системы России во второй половине XIX века. - К., 1973.
46. Вольфсон В. Підручник цивільного права. - Харків, 1927.
47. Волков К. Кримінальне право. - Харків, 1928.
48. Галичина, Буковина, Угорська Русь (составлено сотрудниками журнала "Украинская жизнь"). - М., 1951.
49. Гайдукевич В.Ф. Боспорское царство. - М.-Л., 1949.
50. Гайдукевич В.Ф. История античных государств Северного Причерноморья.

- Памятники права Киевского государства X-XII вв. Сост. А.Зимин. М., 1952. (y)
- Повість минулих літ. – К., 1989. (y)
- Правда Русская // Под ред. Б.Д. Грекова. В 2-х ч. - М.Л., 1940-1947. (т)
- Российское законодательство X—XX веков. В 9-ти т. — Т. 1. Законодательство Древней Руси. — М., Изд. АН СССР, 1984. — С. 47—129. (т)
- Русская правда краткой редакции // Антология мировой политической мысли в 5-ти томах. Т.5. Политические документы. – М., 1997. – С.13-16. (y)

б) література

- Амелин Г. К. Государство и право Руси в период феодальной раздробленности (Начало XII - начало XV в.) - М., 1962.
- Антонович Д. Українське право: від звичаю до закону // Закон і бізнес. – 1999. – 13 лютого.
- Бедрухін В. Українська державність у монголо-татарську добу // Історія України. – 1999. – листопад. (№42).
- Білецький Л. Руська правда й історія її тексту / За ред. Ю. Книша. — Вінніпег, 1993. (т)
- Бочарников Д. М. Грушевський про історію створення та кримінальне право Руської Правди // Право України. — 1996. — №11.
- Бочарников Д. Чи дійсно юридичне право було єдиним інструментом державного управління суспільством в Київській Русі // Право України. — 1997.—№11.
- Брайчевський М. Ю. «Руська правда» про втечі від феодального гніту // Укр. істор. журнал- 1977- №11.
- Будзилович І. Деякі особливості розвитку державності, права і функцій церкви у Київській Русі // ПУ. —1999. – №1.
- Владимирский-Буданов М.Ф. Обзор истории русского права. — Ростов-на-Дону, 1995.
- Вовк Т., Отрощенко В. До питання про так зване золотоординське іго в Україні // Сучасність. — 1997. — № 5.
- Воробейкова Т. У. Древнерусское государство и право. -К.,1982.
- Гейман В.Г. Суд и право в Киевской Руси // Культура Древней Руси. — М.;Л., 1951.—Т. 2.
- Греков Б. Д. Киевская Русь. М., 1951. (y)
- Епифанов П. К вопросу о происхождении «Русской Правды» // Вопросы истории.- 1951.- №3.
- Захарченко П. Київська Русь: державний устрій, суспільний лад та основні риси права // Історія України. – 2002. – лютий (№7); березень (№8).
- Зимин А.А. Правда Русская. – М., 1999. (y)
- Зімін О. Устав про холопів – пам'ятка з історії холопства у Київській Русі // УІЖ. – 1993. - №2-3.

Карпенко М. Поняття кримінального штрафу за Руською Правдою та Литовським статутом // ПУ. – 2000. - №11.

Котляр Н.Ф. А.А. Зимин. Правда Русская // Отечественная история. – 2001. - №3.

Котляр Н.Ф. Галицько-Волинська Русь. – Т.5. – К., 1998.

Кудін С. Поняття злочину у Кримінальному праві Київської Русі // ПУ. – 2000. - №7.

Кудін С. Злочини у карному праві Київської Русі // Закон і бізнес. – 1999. – 20 березня.

Кудін С. Мета та види покарань у карному праві Київської Русі // Закон і бізнес. – 1999. – 17 квітня.

Кудін С. Судова система Київської Русі // Закон і бізнес. – 1999. – 25 вересня.

Кушинська А. Елементи звичаєвого права в Руській правді // Історія України. – 1999. – жовтень. (№38).

Милов Л. В. О происхождении Пространной Русской Правды // Вести. Моск. ун-та. Сер. 8. История 1989. № 1. С. 3—29.

Падох Я. Нарис історії українського карного права. – Мюнхен. – 1951. (т)

Падох Я. Суди і судовий процес Старої України. - Нью-Йорк-Львів, 1990. (т)

Ричка В.М. Шлюб і подружнє життя у Київській Русі // УІЖ. — 1992. — № 2. — С. 131—141.

Свердлов М. Б. От закона русского к Русской Правде.-М., 1988. (т)

Свердлов М.Б. Семья и община в Древней Руси // история СССР. – 1981. - №3.

Сергиевич Т. Лекции и исследования по древней истории русского права. – СПб. – 1899. (т)

Статут князя Володимира Святославовича про десятину, суди і людей церковних // Толочко П. Володимир Святий. Ярослав Мудрий. – К., 1996. – С. 106-111. (у)

Толочко П. Киев и Киевская земля в эпоху феодальной раздробленности XII—XIII вв. — К., 1980. (у)

Тихомиров М.Н. Пособие для изучения «Русской правды». – М., 1953. (т)

Федоренко Т. Вплив християнського світогляду на правосвідомість та правову культуру Київської Русі // ПУ. – 2001. - №8.

Хачатуров Р. Л Мирные договоры Руси с Византией. М., 1988.

Хачатуров Р. Л. Отказ от смертной казни в праве древней Руси // Смертная казнь: за и против - М., 1989.- С. 377-388.

Хачатуров Р.Л. Уголовно правовое содержание договоров Киевской Руси с Византией // Советское государство и право. – 1987. - №8.

Хачатуров Р.Л. Отказ от смертной казни в праве древней Руси // Смертная казнь: за и против. — М., 1989.

Чубатий М. Огляд історії українського права. – Мюнхен. – 1947. (т)

України.

1. Аврех А.Я. П. А. Столипин судьбы реформ в России. – М., 1991.
2. Александренко Г. Конституція УСРР і СРСР. - Х., 1928.
3. Антонович В. Б. Про козацькі часи на Україні. - К., 1991.
4. Антонович В.Б. Очерк истории Великого княжества Литовского до половны XV ст. - К., 1978.
5. Бабій Б.М. Очерк развития правовых исследований в Украинской ССР. 1917-1984.-К., 1984.
6. Бабій Б.М. Місцеві органи державної влади Української РСР в 1917-1920 р.р. – К., 1956.
7. Бабій Б.М. Возз'єднання Західної України з Українською РСР. - К., 1954.
8. Бабій Б.М. Українська радянська держава в період відбудови народного господарства (1921-1925 р.р.). - К., 1961.
9. Бабій Б.М. Союз РСР і роль України в його утворенні. - К., 1972.
10. Багалій Д.І. Історія Слобідської України. - Харків, 1993.
11. Багалій Д. Магдебурзьке право на Лівобережній Україні.- Львів, 1904.
12. Байчоров А.М. Правда и вымысел о Советской Конституции: Против буржуазных фальсификаций Основного Закона СССР. - Минск, 1981.
13. Бахчисарайцев-Драбкин. Гражданские кодексы союзных республик.- М., 1926.
14. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні (1917-1953). У 2-х книгах - К.,1994.
15. Беляев П. Очерк права и процесса в эпоху Русской Правды. - М., 1895.
16. Бондаревский А.В. Волосне управління та становище селян на Україні після реформи 1861 р. - К., 1961.
17. Бойко І.Д. До питання про державність українського народу в період феодалізму // Український історичний журнал (далі УІЖ).-1968.- №8.
18. Боечко Б.Д., Ганжа О.І., Захарчук Б./ Формування державних кордонів України. 1917-1920 р.р. - К., 1991.
19. Боплан Г.Н. Опис України. - Львів, 1990.
20. Борисенко С. Звичаєве право Литовсько-Руської держави на початку XVI ст. // Збірник Соціально-економічного Відділу УАН. Вип. III - К., 1928.
21. Борисенко С. Утворення професійної адвокатури в Литовсько-руській державі // Праці комісії історії українського права Вип. III, ВУАН. - К., 1927.
22. Борьба с преступностью в Украинской ССР. - Т.1 (1917-1925). - К., 1965.
23. Брайчевський М.Ю. Приєднання чи возз'єднання // Культура і життя. - 1990.-1 і 8 липня.
24. Булдаков В.П., Кулешов С. В. История образования СССР и критика ее фальсификаторов. - М., 1982.
25. Вансявичус С.А. Государственно-правовые институты Великого Княжества Литовского: по статутам 1529, 1566, 1588 г.г. - Вильнюс, 1981.

42. Статут Великого княжества Литовского с подведением в надлежащих местах ссылки на конституции, приличные содержанию оною: Пер. с польского. -Ч.1-2.СПБ.,1811.

43. Суспільно-політичний розвиток західних областей УРСР. 1939-1989: Збірник документів і матеріалів. - К., 1989.

44. Хрестоматія по истории государства и права СССР. Дооктябрьский период. -М.,1990.

45. Хрестоматія з історії Української РСР. - Т.1-8. - К., 1963.

46. Хронологічне зібрання законів, указів Президії Верховної Ради, постанов і розпоряджень уряду Української РСР. - Т.1-8.- К., 1963.

47. Шляхом Жовтня. Боротьба трудящих Закарпаття за національне визволення, за возз'єднання з Радянською Україною: Збірник документів. - Т.1-5.- Ужгород, 1957-1967.

48. Хрестоматія по истории СССР с древнейших времен до конца XV ст. Под. ред. М.Н. Тихомирова.- М., 1960.

49. Экстракт из указов, инструкций и учреждений... Сената 1786 года, /Под. ред. Н. Василенко. Вип. 2. - Чернігів, 1902.

3. Енциклопедичні і довідкові видання

1. Большой энциклопедический словарь. - М., 1997.

2. Большая советская энциклопедия. - 3-е изд. -Т. 1-30.- М., 1969-1978.

3. Великая Октябрьская Социалистическая революция. Энциклопедия.- М., 1987.

4. Великая Отечественная Война. 1941-1945. Словарь-справочник Н.Г. Андроников, А.С.Галицин, М.М.Кириян и др. - 2-е изд. - М.-.Политиздат, 1988.

5. Великий Жовтень і громадянська війна на Україні. Енциклопедичний довідник. -К.,1987.

6. Гражданская война в СССР. - В 2-х т. - М.: Воениздат, 1980.

7. Енциклопедія українознавства. Загальна частина. Т. 1-3. -К., 1994.

8. Енциклопедія українознавства. Словникова частина. - Т.1-2. - Л., 1993-1997

9. Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії. - К., 1993.

10. Мала енциклопедія етнодержавознавства - К., 1996.

11. Новый энциклопедический словарь./ Брокгауз, Ефрон.- Т.1-2.-М., 1911-1916.

12. Радянська енциклопедія історії України.-Т.1-4.-К., 1972.

13. Советская историческая энциклопедия. - Т.1-16. - М., 1961-1976.

14. Українська радянська енциклопедія. -Т.1-12.-К., 1977-1984.

15. Энциклопедический словарь / Брокгауз и Ефрон.- Т. 1-43.- М., 1890-1907.

16. Энциклопедический словарь Гранат.- 7-е изд. - Т. 1-58.- М., 1910-1948

4. Спеціальна література з окремих проблем історії держави і права

Щапов ЯЛ. Княжеские уставы и церковь в Древней Руси XI—XIV вв. — М.,1979.

Юшков С.В. Русская Правда. Происхождение, источники, значение. — М., 1950. (т)

Семінарське заняття №2

ПРАВО В УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ДОБИ

2 години

1. Джерела права. Складення, джерела та структура “Литовських статутів”.

2. Основні риси цивільного права:

а) право власності;

б) зобов’язальне право;

в) шлюбно-сімейне право;

г) спадкове право.

3. Основні риси кримінального права:

а) поняття і види злочинів;

б) мета і система покарань.

4. Процесуальне право у польсько-литовську добу.

5. Магдебурзьке право.

Методичні вказівки

При розгляді *першого питання* слід проаналізувати такі джерела права як Судебник 1468 р. (Статут Казимира), Генрікові артикули 1572 р., три Литовські статuti, “Статті Магдебурзького права”, “Звід канонічного права 1532 р., привілеї польських королів Сигізмунда I (1511 р.) і Стефана Баторія (1588 р.), гетьманські військові артикули, звичаєве козацьке право.

Друге питання необхідно починати із визначення поняття “власність” у польському та литовському праві, визначити об’єкти права власності, розкрити право володіння, користування та розпорядження власністю за литовськими статутами. У сфері зобов’язального права вказати на види договорів, форму та порядок їх укладання. У спадковому праві вказати на види та порядок спадкування, у шлюбно-сімейному – умови й порядок укладання шлюбу, підстави припинення та наслідки.

Відповідь на *третьє питання* має охопити визначення поняття “злочину”, їх класифікацію, обґрунтування мети кримінального покарання, характерні риси та особливості системи покарань у польсько-литовську добу.

Аналіз *четвертого питання* потрібно починати із характеристики форми та сторін судового процесу, визначення обсягу повноважень сторін. Значна увага має бути приділена висвітленню здійснення попереднього слідства, діяльності професійних адвокатів, системі судових доказів.

Розкриваючи *п'яте питання*, необхідно вказати на види джерел магдебурзького права, охарактеризувати їх положення, вказати на характерні риси та особливості його застосування на польсько-литовських землях в даний період.

Поняття та терміни: Брестська унія, булавничий, бургграф, бургмістр, бунчужний, бюргерство, виволання, воєводи, возний, воловське право, волощина, волока, війти, гвалти, глейт, головщина, Городельська унія, городничий, господи, гніздюки, гродські суди, десятники, дідівщина, довбиш, домовики, дякло, єпископи, загородники, замкові слуги, земський суд, кантаржій, канцлер, каштеляни, кварцяне військо, кіш, коморники, коронний маршал, коронний підскарбій, конституції, кошовий отаман, Кревська унія, курінь, лава, лавники, Литовські статuti, Люблінська унія, магістрат, магнати, могорич, нав'язка, надвірний маршал, надвірний підскарбій, опала, осадні селяни, осаул, отамани, отчина, паланка, партачі, “Пани-рада”, патриціат, писар, підканцлер, підкоморський суд, підсусідки, плебс, подимщина, поголовщина, поличне, “попис земський”, посольська зборня, посполите рушіння, пушкар, Руське воєводство, сейм, сенат, серебщина, сидні, січ, служилі бояри, старці, статuti Казимира Великого, стація, тлумач, тяглові селяни, толока, “Устава на волюки”, фільварок, халупники, хорунжий, цехмейстер, чауші, чинш, шафар, шляхта, шляхетські сеймики, юридики.

Реферати: 1. Волоське право в Україні.
2. Правове становище жінки за Литовськими статутами.

Практичні завдання:

1. Записати у словник значення понять та термінів.
2. Скласти таблицю головних правових актів, що діяли на українських землях в даний період.
3. Зробити порівняльну характеристику правового становища українських земель у складі Великого князівства Литовського та Польщі.
4. Знайти у текстах Литовських статутів: поняття злочину та системи покарань, спадкування за законом і заповітом, види цивільних договорів.

Джерела та література:

а) джерела

Статут Великого князівства Литовського 1529 года / Под ред. К.И. Яблонского. — Минск, 1960.
Законодательные акты Великого князівства Литовського. XV—XVI вв. М., 1961.

б) література

уряду. 1917-1936.-К., 1937.

18. Крестьянская реформа в России 1861 года. Сборник документов. - К., 1961.
19. В.И. Ленин и ВЧК : Сборник документов. - 2-е изд.. - М., 1987.
20. Літопис Самовидця. - К., 1971.
21. Манифесты политических сил // Первый штурм., 1990.
22. Максудов С. Документи з архіву ОДПУ 1921-1927 рр. // Український історичний журнал -1992. - №2. - С. 100-111.
23. Мірчук П. Українська повстанська армія 1942 -1952. Документи і матеріали. - Львів, 1991.
24. Михайленко П.П., Кондратьев Я. Ю. Історія міліції України у документах і матеріалах. - Т.1.- (1917-1987).- К.,1969.
25. На защите революции. Из истории Всеукраинской Чрезвычайной Комиссии 1917-1922: Сборник документов. - К., 1971.
26. Отмена крепостного права на Украине. Сборник документов и материалов. - К., 1961.
27. Національні відносини в Україні ХХ ст. Збірник документів і матеріалів -К.,1994.
28. Образование Союза Советских Социалистических Республик: Сборник документов. - М., 1972.
29. Повесть минулих літ. - К., 1990.
30. Постановление Съезда народных депутатов СССР "О политической и правовой оценке советско-немецкого договора о ненападении от 1939, принятое 24 декабря 1989 г. // Радянська Україна.-1989.- 25 грудня.
31. Права, по которым судится малороссийский народ. - К., 1879.
32. Радянська Україна в роки громадянської війни: Збірник документів і матеріалів-К., 1957-1962.
33. Радянська Буковина. Документи і матеріали. - К., 1967.
34. Революция 1905-1907 г.г. на Украине. Сборник документов и материалов. В 2-х томах. - К., 1955.
35. Саксонское зеркало. Памятники, комментарии, исследования. - М., 1985.
36. Сборник действующих постановлений Пленума Верховного Суда СССР (1924-1957г.г.).-М., 1958.
37. Собрание малороссийских прав 1807 г. - К., 1992.
38. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. - К., 1993.
39. Советская Украина в годы Великой Отечественной войны 1941-1945. Документы и материалы. - К., 1985.
40. Статут Великого князівства Литовського 1529 года. Текст, перевод и словарь-комментарий. - Минск, 1960.
41. Статут Великого князівства Литовського 1588 года. Тексты.. Справочник. Комментарии. - Минск, 1989.

- 6 Вестник УНР.-1918.
7. Вісник державних законів і розпоряджень ЗО УНР. -1919.
8. Державний вісник. - 1918.
9. Звід законів Української РСР. - Т.1-9.-К., -1982-1989.
10. Зібрання постанов Уряду Української РСР. - К., 1919-1991.
11. Зібрання постанов Уряду України. - К., 1991-1997.
12. Офіційний вісник України. - К., 1997.
13. Собрание узаконений правительства УССР (СУ УССР). 1919-1990.
14. Свод Законов Российской империи.
15. Собрание постановлений правительства Союза Советских Социалистических Республик. (СП СССР). - М., 1938-1949, 1957-1991.
16. Собрание законов и распоряжений Рабоче-крестьянского Правительства Союза Советских Социалистических Республик. - М., 1924-1938.
17. Свод Законов Союза ССР. -Т. 1-11.-М., 1980-1986.

2.3. Інші документальні публікації

1. Адміністративний кодекс УСРР. Текст і коментар. - Харків, 1929.
2. Боротьба за возз'єднання Західної України з Українською РСР. 1917-1939: Збірник документів і матеріалів. - К., 1979.
3. Боротьба трудящих Буковини за соціальне і національне визволення і возз'єднання з Українською РСР. Документи і матеріали. - Чернівці, 1958.
4. Василенко М.П. Збірка матеріалів до історії Лівобережної України та українського права в ХУІІ-ХУІІІ в.в. - К., 1927.
5. Возз'єднання українського народу в єдиній Українській радянській державі. Збірник документів і матеріалів. - К., 1949.
6. Голод 1921-1923 років в Україні. Збірник документів і матеріалів.-К., 1993.
7. Голод 1932-1933 р.р. на Україні: очима істориків, мовою документів. - К., 1990.
8. Голод в Україні 1946-1947 р.р. Документи і матеріали.-К.,-1996.
9. Государственная Дума в России в документах и материалах. - М., 1957.
10. Ділова документація Гетьманщини ХVІІІ ст.: Збірник документів. - К., 1993.
11. Документи Богдана Хмельницького. 1648-1657 р. - Харків, 1961.
12. Закон про вибори до Установчих зборів Української Народної Республіки.-К., 1917.
13. Збірник законів Української РСР. - Т.1-2. - К., 1974.
14. Из истории Всероссийской Чрезвычайной комиссии 1917-1921 гг.: Сборник документов. - М.,1958.
15. История милиции Украинской ССР в документах и материалах. -Т.1. 1917-1937.-К., 1969.
16. История Советской Конституции. Сборник документов. 1917-1957. - М., 1957.
17. Історія Радянської Конституції в декретах і постановах Радянського

Батюк В С. Українська державність напередодні та в роки визвольної війни 1648—1654 рр. в працях дослідників із західної діаспори // УІЖ. - 1993. № 1.

Владимирский-Буданов М.Ф. Очерки из истории литовско-русского права. — К.. 1911. — Т.6. – Заставное владение в Литовско-польском государстве ХVІ века. (т)

Голобуцкий В. А. Запорожское казачество. К., 1957. (т.у.)

Грушевський М. Історія України-Руси: В 10 т., 11 кн. — К., 1994. — Т. 5.

Гурбик А. О. Копні суди на українських землях у ХІV—ХVІ ст. // УІЖ. – 1990. - № 10.

Гуслистий К. Україна під литовським пануванням і захоплення її Польщею (з ХІV ст. по 1569 р.). — К., 1939.

Довнар-Запольский М. Акты Литовско-Русского государства. — М., 1897. —Т. 2.

Захарченко П., Вікторов. І. Суспільно-політичний лад і право на землях України у складі Великого князівства Литовського. Хронологія подій // ІУ. – 2002. – верес (№33-34).

Карліна О. Магдебурзьке право в містах України ХV-ХVІІІ ст. // Розбудова держави. – 2002. - №1-4.

Кіселичник В. Про надання українським містам у ХІV—ХVІІІ ст. магдебурзького права // Право України. — 1996. — № 9.

Климовський С. І. До питання про обмеженість магдебурзького права середньовічного Києва // Український історичний журнал. — 1997.—№4.

Кобилецький М. Суд у м.Львові за Магдебурзьким правом // ПУ. – 2001. - №10.

Кудін С. Німецьке право в Україні в ХVІ ст. // Закон і бізнес. – 1999. – 2 жовтня.

Кудін С. Польське право і литовський статут // Закон і бізнес. – 1999. – 12 червня.

Кудін С. Звичаєве право як джерело Литовського статуту // Закон і бізнес. – 1999. – 5 червня.

Кудін С. Покарання в литовсько-руській державі // Закон і бізнес. – 1999. – 22 травня.

Музиченко П. Магдебурзьке право в Україні // Юридический вестник. — 1994.—№ 3.

Падох Я. Нарис історії українського кримінального права. – Мюнхен, 1951. (т)

Падох Я. Суди і судовий процес Старої України. — Нью-Йорк— Львів, 1990. (т)

Пашуто В.Т. Образование Литовского государства. — М., 1959.

Развитие русского права в ХV- перша пол.ХVІІст

Русина О. В. Україна під татарами і Литвою.- К., 1998. (у)

Сергиевич В. Лекции и исследования по древней истории русского права. – СПб., 1899. (т)

Суд і судочинство на українських землях у XIV—XVI ст. / За заг. ред. проф. П. Музиченка. — О., 2000.

Темні віки: XIV- перша пол.XVст./ Упорядник О.В. Русина. – К., 1993. (y)

Терлюк І. Я. Литовські Статути та їх застосування в Україні (Матеріали до практичних занять з історії держави і права України). — Львів, 1999.

Чубатий М. Огляд історії українського права. — Мюнхен; К., 1947. (т)

Шабульдо Ф.М. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. — К., 1987. (y)

Шабульдо Ф. М. Включення Київського князівства до складу Литовської держави у другій половині XIV ст // Укр. істор. Журнал. -1973. - № 6.

Шабульдо Ф. М. Про початок приєднання Великим князівством Литовським земель Південно-Західної Русі // Укр. істор. журнал. - 1984.-№ 6.

Щербак В. О. До питання про еволюцію класово-станової структури феодального суспільства України у XV - першій половині XVII ст. // Укр. істор. журнал. -1987. - №2.

Щербак В. О. Запорізька Січ як фактор консолідації українського козацтва до середини XVII ст. // УІЖ. 1995. № 5.

Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. – К., 1993.

Яковенко Н. У XVI столітті ми жили в правовій державі // Старожитності. 1991.

Семінарське заняття №3

ПРАВО УКРАЇНСЬКОЇ КОЗАЦЬКО-ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

(II пол. XVII – XVIII ст.)

2 години

1. Джерела та основні риси права (1648-1654 рр.).
2. Основні риси права у другій половині XVII ст.
 - а) джерела права;
 - б) цивільне право;
 - в) кримінальне право;
 - г) процесуальне право.
3. Основні риси права у XVIII ст.
 - а) джерела права;
 - б) кодифікація права
 - в) цивільне право;
 - г) кримінальне право;
 - д) процесуальне право.
4. Основні риси права на західно-українських землях у другій половині XVII-XVIII ст.

Методичні вказівки

При розгляді *першого питання* слід вказати на такі джерела права як: норми звичаєвого права, рішення військової ради, нормативні акти воєнно-

1992

16. Крип'якевич І.П. Історія України. - Львів, 1990. (або 1992).

17. Любавський М.К. Очерк истории Литовско-русского государства до Люблинской унии включительно. - М., 1910.

18. Любавский М.К. Очерк истории Литовско-русского государства. - Изд 2-е.-М., 1915

19. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. - Львів 1993.

20. Полонська-Василенко Н.Д. Історія України. - Т.1-2-К., 1992.

21. Субтельний О. Історія України. - К., 1991.

2. Документи і нормативні матеріали.

2.1. Основні збірники.

1. Василенко М.П. Матеріали до історії українського права. - К., 1929
2. Воссоединение Украины с Россией. Документы и материалы. -Т. 1-3.- М., 1953.
3. Гунчак Т. Українська революція. Документи 1919-1921 р.р. - Нью-Йорк 1984.
4. Законодательные акты Великого княжества Литовского XV-XVIII в.в. – Л., 1936.
5. Історія держави і права України. Хрестоматія. - К., 1992.
6. Конституційні акти України. 1917-1920 р.р. - К., 1992.
7. Літопис руський. - К., 1990.
8. Памятники русского права. В восьми выпусках. - М., 1952-1961.
9. Історія української конституції (укладачі Слюсаренко А.Г., Томенко М.В.) -К.. 1996.
10. Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 р. - К , 1997.
11. Российское законодательство X-XX веков. - Т. 1 -8. - М., 1984-1991.
12. Съезды Советов Совета ССР в документах, союзных и автономных Советских Социалистических республик: Сб. документов в томах. - М., 1960.
13. Хрестоматія з історії держави і права України. У 2-х томах - К., 1997.
14. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2т. / За ред. В. Г. Гончаренка. —К., 2000.
15. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали. У двох томах. - Т. 1-2.-К., 1996.

2.2. Офіційні джерела

1. Ведомости Верховного Совета СССР. - М., 1938-1991.
2. Вестник Центрального Исполнительного Комитета, Совета Народных Комиссаров и Совета Труда и Оборона Союза Советских Социалистических Республик.-М., 1923-1924.
3. Відомості Верховної Ради Української РСР. - К., 1937-1991.
4. Відомості Верховної Ради України. - К., 1991-...
5. Вісник Генерального Секретаріату України. - 1917-1918.

1.2. Інші підручники і посібники юридичного характеру

1. Бардах Ю., Леснодарский Б., Питерчак М. История государства и права Польши.-М., 1980.
2. Владимирский-Буданов М.Ф. Обзор истории русского права. - 6-е изд. - К., 1909. (Див. також Ростов-на-Дону, 1995).
3. История государства и права СССР /Под ред. Ю.Л.Титова. - М., 1988. - Ч.1.
4. История государства и права СССР /Под ред. О.И.Чистякова и Ю.С.Кукушкина.-Т. 1-2. - М., 1985-1986.
5. Історія держави і права України. - Т.1-2. - К., 1967.
6. История отечественного государства и права /Под. ред. О.И. Чистякова. - Ч.1.-М., 1996.
7. История советского государства и права. В трех книгах. - М.,1968-1985.
8. Исаев И.А. История государства и права России. Курс лекций. - М., 1996.
9. История государства и права СССР/ Под. ред. Г.С.Каминского и А.Ф.Гончарова. - Ч.1 -М., 1972.
10. Клеандров В.М., Яковлев Л.С. История государства и права России XVII -XX в.в. (до октября 1917). Курс лекций. - М., 1992.
11. Кульчицький В.С., Настюк. М.І., Тищик Б.Й. З історії української державності. - Львів, 1992.
12. Лашенко Р. Лекції по історії українського права. Ч.1. Княжа доба. - Прага, 1923; Ч.2. Литовсько-польська доба. - Прага, 1924.
13. Чубатий М. Огляд історії українського права. - К., 1994.
14. Юшков С.В. История государства и права СССР.-Ч.1 – М., 1961.
15. Історія держави і права України/ За ред. В.Г. Гончаренка. Навчальний посібник. - К., 1996.

1.3. Підручники і посібники загальноісторичного характеру

1. Бантыш-Каменский Д.Н. История Малой России.-К., 1993
2. Василенко Н.П. Очерки по истории Западной Руси и Украины. - К., 1916.
3. Грушевський М.С. Історія України-Русі. В 11 томах, 12 книгах. - К., 1991-1997.
4. Грушевський М. Очерк истории украинского народа. 2-е изд. - К., 1993.
5. Грушевський М.С. Ілюстрована історія України. - К., 1990.
6. Дорошенко Д. І. Нарис історії України. У 2-х т. - К., 1992.
7. Дорошенко Д. І. Історія України 1917-1923. Т.1-2. - Ужгород, 1930-1932.
8. Жуковський А., Субтельний О. Нариси історії України. - Львів, 1991.
9. Історія русів. - К., 1991.
10. Историография истории Украинской ССР. - К., 1986
11. Історія України. Курс лекцій у двох книгах. - К., 1991-1992.
12. История Украины. В 10 томах. - К., 1981-1985.
13. Історія України. Нове бачення. У 2-х т. - К., 1995.
14. Карр Э. История Советской России, - Кн.1. - М., 1990.
15. Коваль М.В; Кульчицький С.В., Курносів В.О. Історія України. - К.,

адміністративної влади, положення Магдебурзького права, міжнародні договори. Потрібно розкрити правове регулювання права власності, систему злочинів та покарань, порядок здійснення судочинства.

Друге питання необхідно починати із характеристики джерел права другої половини XVII століття: козацького права, договірних статей, актів гетьманської і місцевої воєнно-адміністративної влади, актів місцевої полково-сотенної адміністрації тощо. Розкрити основні інститути цивільного, кримінального та процесуального права.

Відповідь на **третє питання** має охопити в основному характеристику писаних джерел права, порядок проведення кодифікації права, аналіз “Прав, за якими судиться малоросійський народ”, а також кодифікацій другої половини XVIII століття: “Суд и расправа в правах малороссийских” Ф. Чуйкевича, “Книга Статут и прочие права малороссийские” В. Кондратьева тощо. Розкрити основні положення цивільного, кримінального та процесуального права.

Аналіз **четвертого питання** потрібно починати із характеристики джерел права на західно-українських землях, по можливості розкрити положення основних галузей права.

Поняття та терміни: Андрусівське перемир'я, актові книги, Березневі статті, бунчукові товариші, Бучацький договір, Вічний мир, Гадацький договір, гайдамаки, генерел-губернатор, гетьманські статті, гетьманський уряд, Гетьманщина, Генеральна старшина, генеральна рада, Глухівські статті, дяк, другі Переяславські статті, декрет, духівниця, ефимок, займанщина, зарука, залога, значкове товариство, інкорпорація, клейноди, козацьке право, Коламацькі статті, компут, Конотопські статті, Малоросійські колегії, маніфести, Московські статті, окольнічий, охотницькі люди, Переяславська рада, пернач, полкова старшина, полковий уряд, протекторат, ранди, рекрутчина, Решетилівські статті, Рішительні пункти, селяни-посполиті, слободи, універсали, царський резидент, шарварок.

Реферати: 1. Конституція Пилипа Орлика 1710 р.

2. Судова реформа гетьмана К. Розумовського.

Практичні завдання:

1. Записати у словник значення понять та термінів.

2. Скласти таблицю головних правових актів, що діяли на українських землях в даний період.

3. Зробити порівняльну характеристику привілеїв шляхти за Литовським статутом 1566 р., статтями Б.Хмельницького та “Жалуваною грамотою царя Олексія Михайловича”.

5. Прокоментувати функції та компетенцію гетьмана за Конституцією

Джерела та література:

а) джерела

- Величко С. В. Літопис.- Т. 1-2. / Вст. стаття, комент. В. О. Шевчука.- К., 1991. (у)
- Вивід прав України. — Львів, 1991. (у.т)
- Воссоединение Украины с Россией: Документы и материалы. В 3-х т. — М.,1953. (у.т)
- Гетьманські універсали // Київська старовина. — 1995. - №2.
- Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: 36. документів / Упоряд. В. Й. Горобець. — К., 1993. (у.т)
- Документи Богдана Хмельницького (1648—1654) / Упоряд. І. Крип'якевич, І. Бутич. — К., 1961.(у)
- Літопис гадяцького полковника Григорія Грабянки. — К., 1992. (у)
- Літопис Самовидця. — К., 1971.(у)
- Перша конституція України гетьмана Пилипа Орлика 1710 р. — К., 1994. (у)
- Права, по которым судится малороссийский народ. — К., 1879. Перевидання: К.,1997.
- Прошение малороссийского шляхетства и старшин вместе с гетманом о восстановлении разных старинных прав Малороссии // Укр. істор. журнал.- 1993.- № 7-8, 9.
- Пункты секретные тайному советнику Фёдору Наумову // Укр. істор. журнал.- 1993.- № 2-3.
- Саксонское зеркало. Памятник, комментарии, исследования. М., 1985.
- Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Історія Української Конституції. — К., 1993; (у)
- Угода та Конституція П. Орлика // Розбудова держави. — 1992. - №5.
- Універсали Богдана Хмельницького. 1648—1657.- К., 1998. (у)

б) література

- Андрієнко А. Судова реформа Кирила Розумовського // Закон і бізнес. — 1999. — 13 листопада.
- Апанович О. М. Українсько-російський договір 1654 р.: міфи і реальність. — К.,1994.
- Бебик В. Історико-психологічні особливості формування української державності і права // МЕЕ.
- Бойко І.Й. Держава і право Гетьманщини. — Л., 2000.
- Бойко І.Й. Про цивільне право гетьманщини за Кодексом 1743 р. // Право України. — 1999. — № 3.
- Бойко І. Й. Договірне право Гетьманщини за "Правами, за якими судиться малоросійський народ" 1743 р. // Право України. — 1998. — № 5.

VII. ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

1. Підручники, навчальні посібники, фундаментальні курси.

1.1. Основні підручники і посібники

1. Боярська З.І. Історія держави і права України. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. — К., 2001.
2. Гуренко М. М., Калиновський В. С. та ін. Історія держави і права України (в схемах).- К., 1995.
3. История государства и права Украинской ССР. В трех томах.- Т. 1-2.. - К., 1987.
4. Історія держави і права України / Під ред. Гончаренка В. Г. Курс лекцій- К., 1996.
5. Історія держави і права України. Академічний курс. У 2-х тт. За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. — К., 2000.
6. Історія держави і права України. Навчальний посібник. За ред. А.С. Чайковського. — К., 2000.
7. Історія держави і права України. Підручник . У 2-х ч. / За ред. А. Й. Рогожина. — К., 1996.
8. Історія держави і права України: Хрестоматія для студентів юрид. вузів та факультетів / За ред. О. О. Шевченко. — К.: Вентурі, 1996.
9. Капелюшний В.П., Кудін С.В. Історія держави і права України. Навчальний посібник в схемах, таблицях і визначеннях основних термінів для студентів юридичних вузів та факультетів. — К., 2001. — 224 с.
10. Кузьминець О., Калиновський В., Дігтяр П. Історія держави і права України: Навчальний посібник. К., 2000.
11. Кульчицький С. В., Настюк М. І., Тищик Б. Й. Історія держави і права України. — Львів, 1996.
12. Кульчицький С. В., Тищик Б. Й. Історія держави і права України. — К., 2001.
13. Мироненко ОМ., Римаренко Ю.І., Усенко І.Б., Чехович В.А. Українське державотворення: Невитребуваний потенціал: Словник-довідник. - К., 1997.
14. Музиченко П. П. Історія держави і права України: Навчальний посібник. —К., 2000.
15. Музиченко П.П., Долматова Н.І., Крестовська Н.М. Практикум з історії держави і права України. Навчальний посібник. — К., 2002.
16. Терлюк І. Я. Історія держави і права України. Навчальний посібник-практикум. —К., 1999.
17. Шевчук В. П., Тараненко М. Г. Історія української державності: Курс лекцій.- К., 1999.

87. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року, його суспільно-політичне значення.
88. Передумови проголошення незалежності України. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. Всенародний референдум 1 грудня 1991 р.
89. Конституція України 1996 року, характеристика основних положень.
90. Проблеми становлення державності України на сучасному етапі.

- Бойко І. Й. Право власності за Кодексом українського права 1743 р. // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. — Л., 1997.
- Вислобоков К.А. Визначна пам'ятка українського права: джерела, зміст, система та соціально-політичні передумови створення // Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 р. — К., 1997.
- Владимирский-Буданов М. ф. Обзор истории русского права. Ростов-на-Дону, 1995. (т)
- Городницка Л. Кримінальне судочинство на Буковині (1774-1918 рр.) // ПУ. — 1997. - №12.
- Гришко В. Історія українського цивільного права // Енциклопедія українознавства. К., 1995 С. 653—660.
- Грозовський І. Звичаєве право Запорозької Січі // Рад. право. — 1991.— №10.
- Грозовський І. Право власності на землю в Запорізької Січі // Право України- 1997.- № 8.
- Грозовський І. Козацьке право //Право України. — 1997. — № 6.
- Гуржій О. Право в українській козацькій державі (друга половина XVII — XVIII ст.). — К., 1994.
- Єрмолаєв В. Про об'єкт державного злочину в "Правах, по которым судится малороссийский народ" // Вісн. Акад. правових наук України. — 1997. — № 3.
- Кивалов С. К истории конституционализма в Украине // Юрид. вестник. — 1994. — № 1.
- Корпанюк М. Монастирсько-церковне літописання XVII—XVIII ст. // Розбудова держави. — 1997. - №1.
- Кудін С. Судова система Запорізької Січі // Закон і бізнес. — 1999. — 4 грудня.
- Кудін С. Судова система українських земель у XVI- першій половині XVII // Закон і бізнес. — 1999. — 23 жовтня.
- Кудін С. Правові традиції Запорізької Січі // Закон і бізнес. — 1999. — 26 червня.
- Кудін С. Копне судочинство Гетьманщини // Закон і бізнес. — 2000. — 11 березня.
- Кудін С. Спеціальні суди Гетьманщини // Закон і бізнес. — 1999. — 13 листопада.
- Кудін С. Покарання в Гетьманщині у XVII-XVIII ст. // Закон і бізнес. — 1999. — 24 липня.
- Кудін С. Тюремне ув'язнення в Гетьманщині у XVII-XVIII ст. // Закон і бізнес. — 1999. — 17 липня.
- Кудін С. Тілесні покарання в Україні в XVII-XVIII ст. // Закон і бізнес. — 1999. — 10 липня.
- Кудін С. Смертна кара в Гетьманщині у XVII-XVIII ст. // Закон і бізнес. — 1999. — 3 липня.

Кульчицький В. С. Суд і розправа в правах малоросійських 1750 р. Ф. Чуйкевича. // Укр. календар (Варшава). - 1970.

Кульчицький В. Екстракт із указів, інструкцій та установ на Лівобережній Україні 1786 року // Український календар (Варшава). - 1976.

Кульчицький В. С. Видатна пам'ятка українського права // Республіканець. — 1993. — № 11—12.

Кульчицький В. С. Кодекс Українського права 1743 р. // Право України. — 1994. — № 9.

Логвиненко О. Лісове законодавство в Україні у XVIII ст. // ПУ. — 2002. - №12

Макаренко А. Причини створення Кодексу Гетьманщини 1743 р. // Право України. — 1997. — № 12.

Мельник Л. Конституція України - Гетьманщини // Історія України- 1998. - № 12.

Музиченко П. Пам'ятка історії української державності і права // Рад. право. — 1988. — №11.

Нутро О. І. Гетьман К. Розумовський і судова реформа на Україні-Гетьманщині // Український археографічний щорічник. — К., 1993.

Падох Я. Історія українського карного права // Енциклопедія українознавства. К., 1995. С. 660—665.

Падох Я. Історія українського судочинства // Енциклопедія українознавства. К., 1995. С. 667—670;

Пашук А. Й. Суд і судочинство на Лівобережній Україні в XVII—XVIII ст. (1648—1782). — К., 1967; (т)

Пріцак О. Пилип Орлик, його конституція і бачення проблем тогочасної України // Дзвін. — 1990. — № 2.

Развитие русского права II пол. XVII - XVIII вв. — М., 1992. (т)

Рубаник В. Характерні риси і особливості врегулювання правовідносин власності в Слобідській Україні в XVII-XVIII ст. // ВАПНУ. — 2002. - №1.

Сафронова І.П., Зайцев К.О. Історія держави і права України. — Вып. 3. (1648-1654). — К., 1993. (т)

Сиза Н. Судочинство Гетьманської доби 1648-1722 рр. // Юридичний вісник України. — 2001. — 9-15 червня; 16-22 червня; 23-29 червня; 30 червня — 6 липня; 7-13 липня; 14-20 липня.

Синдюков І. Як вершили суд за часів Гетьманщини // День. — 2000. — 8 вересня.

Сироткін В. М. Общинні поземельні відносини у звичаєвому праві Лівобережної України (друга половина XVII-XVIII ст.) // Укр. істор. журнал- 1987- № 6.

Слабченко М. Як судився малоросійський народ: яким статутом користувалися у гетьманщині XVII ст. // Київська старовина. — 1994. - №1.

Смолій В. А., Ричка В. М. Угоди гетьманського уряду України з Московською державою (1654—1764 рр.) очима правознавця // Укр. істор.

умовах Австро-Угорської імперії.

57. Українська Центральна Рада, її державотворча діяльність.

58. Перший та Другий Універсали Центральної Ради: причини прийняття, основний зміст і правова оцінка.

59. Проголошення Української Народної Республіки. III Універсал УЦР.

60. Ультиматум Радянської Росії УЦР та його наслідки.

61. Берестейська мирна угода (1918 р.) та її значення для України.

62. IV Універсал УЦР: причини прийняття та основний зміст.

63. Конституція УНР, її правовий аналіз.

64. Українська держава гетьмана П. Скоропадського. Закони про тимчасовий державний устрій (29.04.1918 р.).

65. Державність УНР за доби Директорії.

66. Проголошення, поширення та правове оформлення радянської влади в Україні.

67. Перша радянська Конституція (1919 р.) в Україні.

68. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки. Акт злуки з УНР та його історичне значення.

69. Конституція Західноукраїнської Народної Республіки.

70. Ризький мирний договір (1921 р.) та його наслідки для України.

71. Кодифікація радянського права в Україні у 20-і роки.

72. Україна у складі СРСР: правові засади входження та наслідки.

73. Конституційний розвиток Української РСР у 20-30-і роки.

74. Надзвичайне законодавство СРСР та право України у 30-ті роки.

75. Українське питання напередодні другої світової війни. Радянсько-німецькі договори 1939 р.

76. Приєднання Західної України, Північної Буковини та частини Бессарабії до Української РСР.

77. Проголошення незалежності Карпатської України (Підкарпатської Русі) напередодні другої світової війни (березень 1939 р.).

78. Політико-правові засади створення ОУН, її програма та мета.

79. Відновлення Української державності Актом ОУН від 30 червня 1941 року.

80. Німецький окупаційний режим на території УРСР та його ліквідація.

81. Особливості розвитку права в роки другої світової війни.

82. Становлення радянського репресивного апарату в повоєнний період на західноукраїнських землях.

83. Органи радянської влади та управління в Україні за Конституціями 1929 та 1937 року.

84. Правові засади переходу Кримської області до складу УРСР. Завершення процесу формування території України.

85. Кодифікація радянського права в Україні у 50-60-і роки, його характерні риси.

86. Конституція Української РСР 1978 року, її основні положення.

30. Структура та функції органів влади Запорізької Січі.
31. Суд і судочинство в Запорізькій Січі.
32. Основні риси звичаєвого козацького права.
33. Види злочинів і система покарань у Запорізькій Січі.
34. Формування української національної держави у ході Визвольної війни під проводом Б. Хмельницького (1648-1657 рр.).
35. Зборівський (1649 р.) та Білоцерківський (1651 р.) договори — етапи юридичного оформлення Української Гетьманської держави.
36. Суспільний устрій та державний лад Української Гетьманської держави.
37. Правове регулювання відносин власності на землю в Україні — Гетьманщині.
38. Джерела та основні риси права Української Гетьманської держави.
39. Правовий статус України за "Березневими статтями" 1654 року.
40. "Гадяцький трактат" І. Виговського (1658 р.) — чергова спроба створення Української незалежної держави.
41. Андрусівське перемир'я 1667 р. — юридичне оформлення поділу України між Польщею і Московією.
42. "Пакти і Конституція прав і вольностей Війська Запорізького" П. Орлика (1710 р.), зміст і значення.
43. Військово-адміністративна система влади та управління Гетьманщиною у другій половині XVII ст.: принципи, методи та форми організації.
44. Ліквідація автономії України. Малоросійські колегії.
45. Гетьманські статті — конституції XVII-XVIII ст. — основа державного статусу Гетьманщини.
46. Судова система та судочинство Гетьманщини (1654-1783 рр.).
47. Ліквідація Гетьманства і Запорізької Січі.
48. Причини та особливості кодифікації права в Україні у XVIII ст.
49. Адміністративно-територіальний устрій українських земель після ліквідації російським царизмом автономних прав України (друга половина XVIII ст.).
50. Суспільно-політичний устрій українських земель у складі Російської імперії (кінець XVIII- XIX ст.).
51. Причини та особливості кодифікації права в першій половині XIX ст.
52. Буржуазні реформи другої половини XIX ст. в Росії та їх реалізація в Україні.
53. Судова реформа в Росії 1864 р. та її реалізація в Україні.
54. Поширення російського законодавства на територію України у другій половині XIX ст.
55. Суспільно-політичний устрій та державний лад Галичини, Буковини, Закарпаття у складі Австро-Угорської імперії.
56. Джерела та основні риси права Галичини, Буковини та Закарпаття в

журнал. — 1993. — № 4—6.

Цатурова М.К. Русское семейное право XVI-XVIII вв. — М., 1991. (т)

Чехович В. Джерела права України—Гетьманщини // МЄЕ. С. 182;

Шаломеев С. Формування інституту звільнення від покарання у кримінальному праві України другої половини XVII та XVIII ст. // ПУ. — 2002. - №11.

Щербак В. Витоки та становлення козацького права // Україна в Центрально-Східній Європі: студії з історії XI-XVIII ст. — К., 2000. — С. 119-127. (у)

Яковлів О. Історія джерел українського права // Енциклопедія українознавства. К., 1995. - С. 635;

Семінарське заняття №4

ПРАВО УКРАЇНИ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ТА АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЙ (XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)

2 години

1. Джерела права.
2. Цивільне право.
3. Сімейне право.
4. Спадкове право.
5. Кримінальне право.
6. Кримінальний та цивільний процес.

Методичні вказівки

При розгляді **першого питання** слід проаналізувати такі джерела права першої половини XIX століття, як Повне зібрання законів Російської імперії, Звід законів Російської імперії, “Уложення про про покарання уголовні й виправні” 1845 р., “Звід місцевих законів Західних губерній” 1835 р., “Положення про відносини між господарями фабричних установ і робітниками, що влаштовуються по найму” 1835 р. Із джерел другої половини XIX століття слід дати характеристику третьому виданню Зводу законів 1857 р., Військового статуту про покарання 1875 р., Військово-морського статуту про покарання 1886 р., Зібрання узаконень і розпоряджень уряду. Окремим аспектом розгляду даного питання є аналіз джерел права на західноукраїнських землях

Друге питання необхідно починати із регулювання відносин власності. Визначити умови регулювання договірних відносин, вказати на розширення сфери регулювання цивільного права після скасування кріпосного права. Розкрити зміст правосуб'єктності фізичних та юридичних осіб.

Відповідь на **третьє питання** має охопити визначення джерел, якими регулювалися шлюбно-сімейні відносини, умови й порядок укладення

шлюбу, підстави припинення та наслідки.

Аналіз **четвертого питання** потрібно починати із характеристики умов та порядку спадкування. Ґрунтовно мають бути розкриті види спадкування: за законом та за заповітом.

Розкриваючи **п'яте питання**, необхідно вказати на зміни у кримінальному праві у першій половині XIX століття та його реформування у другій половині, подати детальну характеристику найважливіших його інститутів.

Висвітлення **шостого питання** передбачає розкриття змін внесених у кримінальне та цивільне судочинство судовою реформою 1864 року, детальне розкриття провадження у кримінальних та цивільних справах.

Поняття та терміни: Балотування, буржуазія, вердикт, волосний старшина, волость, волосні суди, викупні платежі, виборчі курії, виморочне майно, відрізки, військові поселення, губернатори, генерал-губернатори, декабристи, Державна рада, державні селяни, думські гласні, дворянство, дворянські збори, двірські селяни, екстракт, жандармерія, Звід законів Російської імперії, земські дільничі начальники, земські збори, земські установи, з'їзди мирових суддів, інвентарна реформа, інститут мирових посередників, капіталізм, капітан-ісправник, купецтво, метрична книга, міністерства, міські думи, міські управи, місячина, мирові судді, намісництво, окружні суди, презумпція невинності, приписні селяни, пристави, повне зібрання законів Російської імперії, поліція, присяжні засідателі, судові палати, судові пристави, Сенат, сільське товариство, селянський схід, совісний суд, староста, стряпчі, суд присяжних, тимчасовозобов'язані селяни, уставні грамоти, фабричне законодавство, фабричні селяни, юридична смерть.

Реферати: 1. Інститут присяжних засідателів.
2. Державно-правові ідеї в Україні XIX ст.

Практичні завдання:

1. Записати у словник значення понять та термінів.
2. Скласти порівняльну таблицю буржуазних і феодальних рис Судової реформи 1864 р.
3. Скласти схему органів селянського самоврядування і суду за реформою 1861 р.

Джерела та література:

а) джерела
Собрание малороссийских прав 1807 г. - К, 1992. (у)

б) література

VI. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З КУРСУ

(Для іспитів і заліків)

1. Предмет та завдання курсу "Історія держави і права України", його місце і роль в системі юридичних дисциплін.
2. Періодизація, джерела та історіографія курсу історії держави та права України.
3. Рабовласницькі міста-держави Північного Причорномор'я та їх право.
4. Боспорське царство та його право.
5. Скіфсько-сарматська рабовласницька держава та право.
6. Норманська теорія походження державності у східних слов'ян: виникнення, обґрунтування, сучасна історико-правова оцінка.
7. Формування державності у східних слов'ян. Виникнення України-Руси.
8. Реформи Володимира Святославовича та їх історичне значення для завершального етапу формування ранньфеодальної середньовічної імперії Київська Русь.
9. Суспільний устрій Київської Русі.
10. Державний лад Київської Русі.
11. Джерела та основні риси права Київської Русі.
12. "Руська Правда" — видатна пам'ятка давньоруського права.
13. Право власності, зобов'язальне та спадкове право за "Руською Правдою".
14. Кримінальне право та процес за "Руською Правдою".
15. Шлюбно-сімейне право в Київській Русі.
16. Злочини та покарання в Київській Русі.
17. Галицько-Волинська держава: становлення, розвиток, занепад.
18. Особливості суспільного та державного устрою Галицько-волинської держави.
19. Джерела та основні риси права Галицько-Волинської держави.
20. Формування Литовсько-Руської держави.
21. Джерела права Литовсько-Руської держави, їх загальна характеристика.
22. Станова організація литовсько-руського суспільства, її вплив на формування інститутів державної влади.
23. Структура й функції органів центрального та місцевого управління в Литовсько-Руській державі.
24. Польсько-литовські унії (XIV-XV ст.) та їх наслідки для України.
25. Люблінська унія (1569 р.) та її наслідки для української державності.
26. Суспільний лад та державний статус українських земель у складі Речі Посполитої.
27. Види злочинів і система покарань за Литовським статутом 1588 р.
28. Право власності та зобов'язальне право за Литовськими статутами 1529, 1566 років.
29. Виникнення та розвиток Козацької Республіки.

- Бессарабії до Української РСР.
68. Проголошення незалежності Карпатської України (березень 1939 р.).
 69. Політико-правові засади ОУН.
 70. Німецький окупаційний режим на території УРСР та його ліквідація.
 71. Особливості розвитку права в роки другої світової війни.
 72. Становлення радянського репресивного апарату в повоєнний період на західноукраїнських землях.
 73. Органи радянської влади та управління в Україні за Конституціями 1929 та 1937 року.
 74. Кодифікація радянського права в Україні у 50-60-і роки, його характерні риси.
 75. Конституція Української РСР 1978 року.
 76. Правові акти незалежної України.
 77. Конституція України 1996 року.
 78. Проблеми становлення державності України на сучасному етапі.

- Архипов И. К истории Уложения о наказаниях 1845 г. // Правоведение. - 1990. - Вып. 6.
- Афанасьев АЛ. Присяжные заседатели в России. 1866—1885 // Великие реформы в России 1856—1874. — М., 1992.
- Василенко Н.П. Матеріали до історії українського права. — К., 1929. (т)
- Ващенко А. Институт земських дільничих начальників в системі місцевого суду (II пол. XIX ст.) // Сіверянський літопис. — 2002. - №2. — С.84-94.
- Виленский Б. В. Судебная реформа и контрреформа в России. - Саратов, 1969.
- Духовский М.В. Русский уголовный процес. — М., 1905. (т)
- Евреянов Н. История телесных наказаний в России. — Х., 1994. (т)
- Захарова Л.Г. Самодержавие и реформы в России. 1861—1874 // Великие реформы в России 1856—1874. — М., 1992.
- Исаев И А. История государства и права России: Учебник. М., 1996
- Коросташов О. Особливості правового регулювання деяких суспільних відносин в Полтавській і Чернігівській губерніях у XIX ст. // ПУ. — 2000. - №1. — С.129-132.
- Коротких М. Г. Отмена телесных наказаний в России: реформа 1863 г. // Сов. государство и право.-1988.-№ 8.
- Коротких М. Г. Судебная реформа 1864 г. в России // Вопр. истории. 1987. № 12.
- Кудін С. Судуострій України кінця XIII — початку XIX ст. // Закон і бізнес. — 1999. — 11 грудня. — С.15.
- Кульчицький В. С. Державний лад і право в Галичині в другій половині XIX - на початку XX ст.- Львів, 1965.
- Кульчицький В. С. Джерела права в Галичині за часів австрійського панування // Пробл. правознавства.- К., 1971.-Вип. 19.
- Малюга В. Формування принципів організації та діяльності прокуратури в період з найдавніших часів до XIX ст. // ПУ. — 2001. - №10. — С.99-100.
- Миронова И. А. Законодательные памятники пореформенного периода (1861—1900 гг.). М., 1960.
- Нелін О. І. Про розвиток зобов'язального права на Україні на початку XIX ст. // Пробл. правозн.-1990,- Вип. 51.
- Петрів В. Право Австрії та Східної Галичини (70-ті роки XVIII — 70-ті рр. XIX ст.) // ПУ. — 2000. - №6. — С.117-118, 139.
- Петрухин ИЛ. Меры пресечения в дореволюционной России // Сов. гос. и право. — 1988. — № 7.
- Победин Е К вопросу о юридической силе Свода законов // Журнал министерства юстиции. 1909, № 4—6.
- Развитие русского права в первой половине XIX века. М., 1994. (т)
- Развитие русского права во второй половине XIX— начале XX века. М., 1997.
- Сидорчук М. О систематизации законодательства в России (1826-1832 гг.)

// Правоведение-1990- Вып. № 6.

Солодкий И. И. Очерки по истории русского уголовного права (перв. четв. XIX ст.).-Л., 1961.

Филиппов Д.Н. Учебник истории русского права. – Спб, 1914. (т)

Черкасова Н.В. Формирование и развитие адвокатуры в России. 60-80 годы XIX в. - М., 1984.

Черниловский З. М. Главные кодификации буржуазного гражданского права XIX в. // Очерки кодификации и новеллизации буржуазного гражданского права. М., 1983.

Шаркова ИТ. Мировой судья в дореволюционной России // Гос. и право. — 1998. — № 9.

Щербина П. Ф. Судебная реформа 1864 года на Правобережной Украине.— Львов, 1974.

Ярмиш ОЛ. Каральний апарат самодержавства в Україні в кінці XIX — на початку XX ст. — Х., 2001.

Семінарське заняття №5

УКРАЇНЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ І ПРАВО У 1917-1920 РР

2 години

1. Українська держава та право періоду Центральної Ради.
2. Українська держава та право гетьмана П. Скоропадського.
3. Українська народна республіка та право доби Директорії.
4. Держава та право ЗУНР.

Методичні вказівки

При розгляді *першого питання* слід проаналізувати організацію державної влади та органів місцевого самоврядування періоду Центральної Ради, розкрити зовнішньополітичний курс, військове будівництво та законодавчу діяльність.

Друге питання необхідно починати із висвітлення структури державних органів та місцевої адміністрації української гетьманської держави. Показати принципи побудови судової системи, розкрити основні риси законодавства

Відповідь на *третьє питання* має охопити висвітлення державотворчих пошуків Директорії, організації державної влади та територіального устрою, судової влади, основних рис законодавства.

Висвітлення *четвертого питання* передбачає розкриття процесу утворення ЗУНР, характеристику структури центральних та місцевих органів влади та управління, компетенцію судово-прокурорських органів, аналіз соціально-політичної, економічної та дипломатичної діяльності Західноукраїнської республіки.

Поняття та терміни: Акт злуки УНР і ЗУНР, Брестський мирний договір,

під проводом Б. Хмельницького (1648-1657 рр.).

34. Зборівський (1649 р.) та Білоцерківський (1651 р.) договори — етапи юридичного оформлення Української Гетьманської держави.
35. Суспільний устрій та державний лад Української Гетьманської держави.
36. Джерела та основні риси права Української Гетьманської держави.
37. Вхідження України до складу Росії (1654 р.)
38. "Пакти і Конституція прав і вольностей Війська Запорізького" П. Орлика (1710 р.).
39. Ліквідація автономії України. Малоросійські колегії.
40. Гетьманські статті — конституції XVII-XVIII ст. — основа державного статусу Гетьманщини.
41. Судова система та судочинство Гетьманщини (1654-1783 рр.).
42. Наступ російського царату на права і вольності України у XVIII ст.
43. Кодифікація права в Україні у XVIII ст.
44. Суспільно-політичний устрій українських земель у складі Російської імперії (XIX - початок XX ст.).
45. Кодифікація права в першій половині XIX ст.
46. Селянська реформа 1861 р. в Україні.
47. Земська 1864 р. і міська 1870 р. реформи.
48. Буржуазні реформи другої половини XIX ст. в Росії та їх реалізація в Україні.
49. Судова реформа в Росії 1864 р. та її реалізація в Україні.
50. Військові реформи 1860-1870 рр. у Російській імперії.
51. Суспільно-політичний устрій та державний лад Галичини, Буковини, Закарпаття у складі Австро-Угорської імперії.
52. Право Галичини, Буковини та Закарпаття в умовах Австро-Угорської імперії.
53. Каральний апарат самодержавства в Україні (XIX початок XX ст.).
54. Державна дума в Росії в 1905-1907 рр.
55. Державотворча діяльність Української Центральної Ради.
56. Універсали Центральної Ради: правова оцінка.
57. Конституція УНР 1918 р.
58. Українська держава гетьмана П. Скоропадського.
59. Державність УНР за доби Директорії.
60. Перша радянська Конституція (1919 р.) в Україні.
61. Державність і право ЗУНР.
62. Кодифікація радянського права в Україні у 20-ті роки XX ст.
63. Україна у складі СРСР: правові засади входження та наслідки.
64. Конституційний розвиток Української РСР у 20-30-і роки.
65. Надзвичайне законодавство СРСР та право України у 30-ті роки.
66. Конституція УРСР 1937 р.
67. Приєднання Західної України, Північної Буковини та частини

V. ТЕМАТИКА КУРСОВИХ ТА ДИПЛОМНИХ РОБІТ

1. Державний лад і право рабовласницьких міст-держав Північного Причорномор'я .
2. Державний лад і право Боспорського царства.
3. Скіфсько-сарматська рабовласницька держава та право.
4. Теорії походження державності у східних слов'ян: виникнення, обґрунтування, сучасна історико-правова оцінка.
5. Утворення давньоруської ранньофеодальної держави.
6. Реформи Володимира Святославовича та їх історичне значення.
7. Суспільний устрій Київської Русі.
8. Державний лад Київської Русі.
9. Джерела та основні риси права Київської Русі.
10. "Руська Правда" — видатна пам'ятка давньоруського права.
11. Цивільне і шлюбно-сімейне право за "Руською Правдою".
12. Кримінальне право та процес за "Руською Правдою".
13. Галицько-Волинська держава: становлення, розвиток, занепад.
14. Особливості суспільного та державного устрою Галицько-волинської держави.
15. Право Галицько-Волинської держави.
16. Державний лад на українських землях Великого князівства Литовського.
17. Державний лад на українських землях Королівства Польщі.
18. Литовські статuti — джерела права Литовсько-Польської доби.
19. Суспільний устрій Великого князівства Литовського.
20. Суспільний устрій Королівства Польщі.
21. Станова організація литовсько-руського суспільства, її вплив на формування інститутів державної влади.
22. Структура й функції органів центрального та місцевого управління в Литовсько-Руській державі.
23. Польсько-литовські унії (XIV-XVI ст.) та їх наслідки для України.
24. Суспільний лад та державний статус українських земель у складі Речі Посполитої.
25. Злочини і покарання за статутами Великого князівства Литовського.
26. Право власності та зобов'язальне право за Литовськими статутами.
27. Магдебурзьке право в Україні
28. Виникнення та розвиток Козацької Республіки.
29. Структура та функції органів влади Запорізької Січі.
30. Суд і судочинство в Запорізькій Січі.
31. Основні риси звичаєвого козацького права.
32. Види злочинів і система покарань у Запорізькій Січі.
33. Формування української національної держави у ході Визвольної війни

Всенародні збори, військові суди, Генеральний секретаріат, Генеральний Суд, гетьманат, Державний Сенат, державна варта, Директорія, Колегія Верховних правителів, комісари, Комітет охорони республіки, Конституція УНР, Конгрес трудового народу, Мала Рада, національно-персональна автономія, Рада Народних Міністрів, старости, трудовий конгрес, Українська держава П. Скоропадського, Універсали ЦР, УНР, “урочиста обітниця”, Українська Галицька Армія, Центральна Рада.

- Реферати:**
1. Формування правоохоронних органів та збройних сил УНР
 2. Причини поразки української національної державності 1917-1920 рр.
 3. Україна в системі міжнародно-правових відносин у 1917-1920 рр.

Практичні завдання:

1. Записати у словник значення понять та термінів.
2. Виписати у зошит структуру, зміст та основні положення Конституції УНР.
3. Зробити порівняльний аналіз законодавчих актів Центральної Ради й гетьмана Скоропадського (за галузями права).

Джерела та література:

а) джерела

Вивід прав України. - Львів, 1991.

Грушевський М. Спомини // Київ. — 1989. — № 9, 10, 11.

Конституційні акти України 1917-1920. Невідомі конституції У країни-К., 1992.

Конституція УНР // Розбудова держави. — 1992. - №5.

Петлюра С. Патріотизм. // Розбудова держави. — 1997. — № 7—8.

Скоропадський П. Спомини. К., 1992. (y)

Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Історія української конституції.-К., 1993.

(y)

Українська Центральна Рада. Документи і матеріали: У 2 т. К., 1996—1997.

(y)

Чотири Універсали. — Львів: Світ, 1990.

б) література

Веденев ДА. Становлення зовнішньополітичної служби України в період Центральної Ради // Укр. іст. журн. — 1997. — № 3.

Верстюк В. Симон Петлюра і Директорія // Сучасність. — 1997. — №6.

Верстюк В. Ф. Українська революція: доба Центральної Ради // Укр. істор. журнал.- 1995.- № 2, 5,6.

Винниченко В. Відродження нації: В 3 ч. — К., 1990.

Вовк Ю. Вищий судовий орган та Київський апеляційний суд в добу

Директорії // ПУ. – 1999. - №11.
 Горак В. Зліт і падіння Директорії (1918 р.) // Віче. — 1995. — № 4.
 Городня Н. Їм потрібні були сильні союзники. Українське питання на Паризькій мирній конференції 1919 року // Політика і час. — 1995. — №11.
 Гошуляк І. Л. Про причини поразки Центральної Ради // Укр. істор. журнал. — 1994.-№ 1.
 Дзейко Ж. Правовий статус вищих органів державної влади періоду гетьманщини // Розбудова держави. — 1996. — № 3.
 Землянська В. Судове законодавство Директорії // ПУ. – 2000. - №1.
 Карпенко О. Ю. Листопадова національна-демократична революція на західноукраїнських землях 1918 р. // Укр. істор. журнал, - 1993.-№ 1.
 Кобилецький М. Діяльність державної жандармерії в ЗУНР // ПУ. – 1998. - №5.
 Ковальчук М. Гетьман П. Скоропадський та українське державотворення доби визвольних змагань // Пам'ять століть. – 2002. - №1.
 Копиленко О., Копиленко М. З досвіду законотворчості УНР та Українське держави // Право України. — 1995. — № 5, 6.
 Копиленко М., Копиленко О. Еволюція українського конституціоналізму (з досвіду конституційного будівництва УНР та Української гетьманської держави) // Право України. 1992-№6.
 Копиленко О. А., Копиленко М. Л. Держава і право України 1917-1920 рр. Центральна Рада. Гетьманство. Директорія.-К., 1997. (у)
 Копиленко о., Копиленко М. Законодавство Директорії: спадкоємність традицій та проблеми // Наука і суспільство. – 1998. - №9/10.
 Копиленко О. Л. «Сто днів» Центральної Ради. — К., 1992. (у)
 Копиленко О. Уроки Центральної Ради // Рад. право. — 1991. — №11.
 Копиленко О., Копиленко М. Друга УНР: Спроба історико-теоретичного аналізу // Право України- 1996.- № 8.
 Кулинич І. Вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на розвиток незалежності Української держави // Історія України-1998-№ 12.
 Кульчицький С. Українська держава часів гетьманщини // Укр. істор. журнал. — 1992. — № 7—8.
 Кульчицький С. Історичне місце української радянської державності // Історія в школах України. – 2002. - №6.
 Кульчицький С. Останній універсал Центральної Ради // Історія України.- 1998.- № 5.
 Кульчицький С. Перші українські гривні // Історія України. — 1998. — № 10.
 Лашенко Р. Як обирали Директорію УНР // Розбудова держави. — 1992.
 Литвин М. Р., Науменко К. Є. Історія галицького стрілецтва. Львів, 1991. (у)
 Литвин М. Р., Науменко К. Є. Історія ЗУНР. - Львів, 1995. (у)
 Малик Я. Земельне питання в Українській гетьманській державі //

90-х років.

57. Державно-правове забезпечення масових депортацій населення західноукраїнських земель.
58. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990р.
59. Акт про проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.
60. Правова система сучасної Української держави.
61. Судова система та інші правоохоронні органи України.

29. Проекти договорів з Польщею за гетьманування І. Виговського.
30. Андрусівське перемир'я. Бахчисарайський та "Вічний мир" — віхи поетапного розчленування України.
31. Судова система та судочинство Гетьманщини у XVIII ст.
32. Кримінальне право і процес за Українським кодексом 1743 р.
33. Місцеві органи управління України другої половини XIX ст. в системі самодержавної політики Російського царизму.
34. Кодифікація австрійського законодавства, особливості його застосування на українських землях.
35. Розвиток політичної думки та поширення державницьких ідей на західноукраїнських землях другої половини XIX — початку XX ст.
36. Органи державного управління Галичиною у другій половині XIX ст.
37. Ризький мирний договір 1921 р. Наслідки та уроки боротьби українців за свою державність.
38. Національне питання і закон про громадянство УНР.
39. Національний передпарламент України доби Директорії.
40. Національна злагода між Директорією і Радянським урядом України на межі 1918-1919 рр. Втрачений шанс.
41. Національна політика режиму П. Скоропадського.
42. Берестейська мирна угода 1918 р. та її наслідки для України.
43. Варшавський договір 1920 р. між С. Петлюрою і Польщею в оцінках сучасників.
44. Зовнішньополітична діяльність Директорії.
45. Проблема становлення українських збройних сил за доби Центральної Ради.
46. Конституція Західноукраїнської Народної Республіки.
47. Органи радянської влади та управління в Україні за Конституціями 1929 та 1937 року.
48. Правові основи масових репресій в УРСР. Позасудові каральні органи.
49. Пакт Молотова—Ріббентропа про ненапад 23 серпня 1939 р. та його наслідки для України.
50. Спроби відновлення української державності напередодні та в ході другої світової війни.
51. Створення та діяльність надзвичайної комісії (ЧК) з боротьби із контрреволюцією в умовах громадянської війни в Україні.
52. Внутріпартійні дискусії про принципи федерації. Участь Радянської України в І з'їзді Рад СРСР, його рішення.
53. Розгортання примусової колективізації в Україні. Органи державної влади та управління в боротьбі проти "куркульства".
54. Правові основи масових репресій в УРСР. Позасудові каральні органи.
55. Політичні свободи в програмі і діяльності Української Гельсінської групи.
56. Виникнення нових партій та рухів в Україні в кінці 80 — на початку

- Республіканець.- 1994.- № 1.
- Мироненко О. М, Бенько О. П. Правоохоронні органи Центральної Ради (березень 1917—квітень 1918).—К., 1993. (т)
- Мироненко О.М, Бенько О.П. Каральний млин гетьманату (квітень-грудень 1918). – К., 1993. (т)
- Мироненко О. Суд і судочинство в УНР (березень 1917 — квітень 1918) // Вісн. Акад. прав. наук України. — 1994. — Вип. 2.
- Мірчук П. Причини загибелі УНР. Від П до IV Універсалу // Державність. — 1992. — № 1, 2.
- Мусієнко В., Маташевський О. Українізація органів державної влади в гетьманській державі Павла Скоропадського // Розбудова держави. — 1996.
- Німченко В., Сердюк В. Військові суди в Україні у 1917-1919 рр (історико-правовий аспект) // ПУ. – 2000. - №6.
- Пігач Я. Сімейне право Західноукраїнської народної республіки // На шляху до правової держави.-Львів, 1992.
- Поліщук В. Фінансова політика Української Центральної Ради і Директорії // Розбудова держави. — 1995. — № 9.
- Реснт О.П. Ставлення пролетаріату України до Центральної Ради // Укр. іст. журн. — 1994. — № 4.
- Рогожин А., Гончаренко В. Земельне законодавство Центральної Ради // Вісн. Акад. прав. наук України. — 1994. — Вип. 2.
- Рубльов О.С., Реснт О.П. Українські визвольні змагання 1917-1921 рр. – К., 1999. (у)
- Симоненко Р. Г. Национально-культурная автономия на Украине в 1917—1918 годах. // Вопросы истории. — 1997. — № 1.
- Сідак В., Сирота А. Так зароджувалися спецслужби // Військо України. 1994. - № 1.
- Сідак В. С. Національні спецслужби в період Української революції 1917-1921 рр. – К., 1998. (у)
- Солдатенко В. Збройні сили в Україні (грудень 1917-квітень 1918р.)// Укр. істор. журнал.-1992.-№ 12.
- Солдатенко В. Становлення української державності і проблема збройних сил (березень 1917 р.- квітень 1918 р.)// Укр. істор. журнал.- 1992.-№ 5.
- Солдатенко В. Центральна Рада та українізація армії // Укр. іст. журн. — 1992. — № 6.
- Солдатенко В.Ф. Четвертий універсал // Політика і час. — 1991. — № 1.
- Солдатенко В.Ф. Українська революція: історичний нарис. – К., 1989. (у)
- Табачник Д. Українська держава і біла гвардія: від протистояння до запізненого компромісу // Політика і час. — 1996. — № 7—8.
- Тимошук О. Тюремна реформа гетьмана П. Скоропадського // ПУ. – 2000. - №3.
- Тищик Б. ЗУНР (державний апарат і законодавство) // Право України.- 1994.-№ 5-6.

Тищик Б. Й., Вівчаренко О. А. Західно-українська Народна Республіка 1918—1923 рр. Коломия, 1993.
Яковлів А. Основні конституції УНР // Розбудова держави. — 1992. — № 5.

Семінарське заняття №6 ПЕРША КОДИФІКАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

2 години

1. Причини, передумови, мета та основні завдання першої кодифікації законодавства Радянської України.
2. Загальна характеристика основних етапів кодифікаційних робіт у 20-ті роки.
3. Окремі напрямки кодифікаційних робіт:
 - а) кодифікація цивільного законодавства;
 - б) кодифікація шлюбно-сімейного законодавства;
 - в) кодифікація земельного законодавства;
 - г) кодифікація трудового законодавства;
 - д) кодифікація кримінального законодавства;
 - е) кодифікація кримінально-процесуального законодавства;
 - є) кодифікація цивільно-процесуального законодавства;
4. Значення першої кодифікації для розвитку правотворчого процесу і законодавчої техніки.

Методичні вказівки

При розгляді *першого питання* слід проаналізувати суть нової економічної політики більшовиків та вплив її на здійснення кодифікації законодавства радянської України, розкрити мету та основні її завдання.

Друге питання необхідно починати із характеристики основних етапів кодифікаційних робіт, вказавши на їх характерні риси та особливості.

Відповідь на *третє питання* має охопити висвітлення кодифікаційних робіт у сфері цивільного, шлюбно-сімейного, земельного, трудового, кримінального та процесуального законодавства.

Висвітлення *четвертого питання* передбачає розкриття значення першої кодифікації для регулювання правових відносин та розвитку правотворчого процесу та законодавчої техніки.

Поняття та терміни: адміністративне законодавство, виправно-трудове законодавство, ВУЦВК, ВУЧК, господарський розрахунок, ДПУ, джерела радянського права, земельне законодавство, законодавча техніка, законодавча стилістика, законодавчий процес, звід законів УСРР, кодифікаційний процес, курс на революційну законність, кодифікація,

1. Рабовласницькі держави та право на території України.
2. Норманська теорія та теорія пантюркізму про походження державності у східних слов'ян.
3. Договори як джерело права в Київській Русі.
4. Держава Кия і Києвичів.
5. Подніпровська Поляно-Руська держава Рюриковичів.
6. Реформи Володимира Великого.
7. Роль Данила Галицького у становленні та зміцненні Галицько-волинської держави.
8. Формування території та виникнення міст Галицько-Волинської держави.
9. Магдебурзьке право та його запровадження у Галицько-Волинській державі.
10. Великокняжа влада і станово-представницькі установи Литовсько-Руської держави.
11. Українська державно-політична традиція в контексті подолання феодалної роздробленості і утвердження станової монархії.
12. Литовські статuti — кодекси писаного права.
13. Кревська (1185 р.) і Городельська (1413 р.) унії та їх наслідки для України.
14. Генрикові артикули" (1572 р.) та їх вплив на державний устрій Речі Посполитої.
15. Види злочинів і система покарань у Речі Посполитій (XVI-XVII ст.).
16. Берестейська церковна унія (1569 р.) та її вплив на українське суспільство.
17. Поширення німецького, волоського та польського права на українські землі.
18. Виникнення козацтва, його роль у зародженні буржуазних відносин в Україні.
19. Злочини та покарання в Запорізькій Січі.
20. Виникнення та правове становище реєстрового козацтва.
21. Переяславські статті Ю. Хмельницького 1659 р. — перший крок на шляху обмеження прав і вольностей Війська Запорізького.
22. Батуринські та Московські статті І. Брюховецького 1663, 1665 року.
23. Глухівська Конституція Д. Многогрішного (1669 р.).
24. Договори за гетьманування І. Самойловича 1672, 1674 року.
25. Колмацькі статті І. Мазепи про політичне становище українських земель у складі Московщини.
26. "Просительні статті" І. Скоропадського (1709 р.).
27. "Комфiрмовані статті" Д. Апостола (1727 р.) — остання Конституція доби Гетьманщини.
28. Малоросійський приказ — орган Московського царства для управління Україною.

Практичні завдання:

1. Записати у словник значення понять та термінів.
2. Скласти порівняльні таблиці першої та другої радянських кодифікацій українського законодавства в галузях адміністративного, трудового, цивільного, сімейного, кримінального, земельного права.
3. На підставі вивчення текстів Конституцій України радянської доби (1937, 1978 рр.) зробити порівняльний аналіз з питань: національно-державний і адміністративний устрій УРСР; функції найвищих і місцевих органів державної влади; роль судової системи та органів прокуратури, виборчі права громадян.

Джерела та література:

а) джерела

- Земельний кодекс Української РСР від 8 липня 1970 р.
Житловий кодекс Української РСР від 30 червня 1983 р.
Кодекс законів про працю УРСР від 10 грудня 1971 р.
Кодекс про адміністративні правопорушення Української РСР від 7 грудня 1984 р.
Кримінальний кодекс Української РСР від 28 грудня 1960 р.
Кримінально-процесуальний кодекс Української РСР від 28 грудня 1960 р.
Цивільний кодекс Української РСР від 18 липня 1963 р.
Цивільно-процесуальний кодекс Української РСР від 18 липня 1963 р.

б) література

- Авер'янов В., Чехович В. Правовий статус Уряду Української РСР // Рад. право.- 1990.- № 6.
Басков В. И. Прокурорский надзор в СССР М., 1991;
Ганчин В., Ленд'єл І. Становлення радянських правових органів на Закарпатті // Рад. право. — 1986. — №11.
Гришук В. К. Кодифікація законодавства Української ССР (1958—1984гг.)—Львов, 1991.
Гришук В. К. Кодифікація кримінального законодавства України: проблеми історії і методології. - Львів, 1992.
Гришук В. К. Основні етапи другої комплексної кодифікації законодавства УРСР // Рад. право.-1988.- № 1.
Дзера О. В. Розвиток права власності громадян в Україні. -К., 1996.
Добровольська Т., Рагинський М., Мурашин Г. Конституційні засади організації та діяльності суду і прокуратури // Рад. право.-1977.- № 10.
Історія держави і права Української РСР (1917-1960).-К., 1960.
Історія держави і права Української РСР: У 2-х томах.-К.,1967.
Мартинчик Є. Авторитет суду як органу правосуддя // Рад. право.-1987-№ 10.

IV. ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

комнезами, непман, нова економічна політика, “політичний бандитизм”, продрозверстка, проподаток, п'ятирічка, Рада Народних комісарів, суцільна колективізація, українізація, юридична техніка.

Реферати: 1. Роль адвоката у кримінальному та цивільному процесі (1920-1930-ті роки).

2. Репресивно-каральні органи УСРР.

Практичні завдання:

1. Записати у словник значення понять та термінів.
2. На прикладі кодифікаційних робіт обґрунтувати вторинний характер українського законодавства по відношенню до російського.
3. На підставі вивчення правових джерел (Конституції УРСР 1919 року, 1924 року, 1929 року) зробити порівняльну таблицю з таких питань: обсяг прав України у складі СРСР та трансформація її правового статусу; зміст прав і обов'язків її громадян; практичне втілення принципу розподілу влад.

Джерела та література:

а) джерела

- Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. – К., 1993.
Собрание узаконений правительства УССР. (СУ УССР). – 1922. - №36, 41, 43, 52, 54, 55; 1923. - №46; 1924. - №16-17; 1925. - №9-10; 1927. - №26-27, 36-38, 40-41, 63-65; 1928. - №20, 22.

б) література

- Бабий Б.М. Государственное строительство и право Украинской ССР в период восстановления народного хозяйства (1921—1925 гг.). — К., 1963.
(т)
Берлач А. Організаційно-правові проблеми становлення орендних земельних відносин в Україні: історія і сучасність // Право України. 1999. № 2.
Бугаевский А.А. Советское наследственное право. — О., 1926.
Будзилович І., Юрченко А. Перший Земельний кодекс України та проблеми сучасного земельного законодавства України // Право України. — 1998. — №2.
Власенко С. И. Организационно-правовые основы участия трудящихся в деятельности правоохранительных органов УССР в 1921—1925 гг. // Пробл. соц. законности. — 1987.— Вып. 19.
Греченко В., Ярмиш О. Україна у добу "раннього" тоталітаризму (20-ті роки ХХ ст.). — Х., 2001.
Гринбер М.С. Уголовное право и массовые репрессии 20-х годов // Государство и право. – 1993. - №1. – С.63-73.
Добровольська Т., Рагинський М., Мурашин Г. Конституційні засади

організації та діяльності суду і прокуратури // Рад. Право-1977.-№ 10.
Долженко А. З історії Народного секретарства судових справ // Рад. право-1977- № 12.
Історія держави і права Української РСР (1917—1960). — К., 1960.
Курс советского уголовного права: В 6 т. М., 1970. Т. 1
Мартинчик Є. Авторитет суду як органу правосуддя // Рад. право- 1987 .-№ 10.
Мироненко А.Н., Бенько А.П. Проблемы законности на этапе новой экономической политики в Украине (1921—1927 гг.). — К., 1992.
Онищенко Н. Великий Жовтень і становлення джерел радянського права на Україні // Рад. право. — 1987. — № 6.
Олійник М.М. Політика державних та партійних органів України щодо приватних підприємств у період НЕПу // УДЖ. – 2001. - №1.
Орловський О. Про застосування смертної кари на території колишнього СРСР // Право України. — 1998. — № 2.
Пігач Я. Сімейно-шлюбне законодавство на Україні після революції // Рад. право. — 1990. — № 7.
Пушка С. Нарис розвитку організаційних основ радянської прокуратури // Рад. право-1971.- № 1.
Рябошапко Л. Перший Кодекс законів про народну освіту України // Право України. 1992. №9.
Сабуров І. Обмін досвідом між Радянською Україною і РРФСР у зміцненні законності в діяльності слідчих органів у перші роки Радянської влади // Рад. право.- 1978.- № 12.
Скрыпник Н. А. Революционная законность и работа прокуратуры. // Рад. Україна. 1927. №13.
Усенко І. Б. Первая кодификация законодательства Украинской ССР. К., 1989. (т)
Усенко І. Б. Позасудова репресія: як це починалося // Комуніст України. 1990. № 2.
Усенко І. Л. Україна в роки непу: доля курсу на революційну законність. — Х.,1995.
Усенко І. Перший цивільний кодекс УРСР // Рад. право. — 1987. — № 12.
Фукс С. Л. Советское право в период от перехода к новой экономической политики до начала наступления социализма по всему фронту (1921— 1929 гг.). Харьков, 1965.
Чехович В., Усенко І. Положення про судоустрій Української РСР 1925 р. // Рад. право. — 1985. — № 12.

Семінарське заняття №7 ДРУГА КОДИФІКАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНСЬКОЇ ССР (1956-1984 рр.)

2 години

1. Причини, передумови, мета та основні завдання другої кодифікації законодавства Української ССР.
2. Окремі напрямки кодифікаційних робіт:
 - а) кодифікація цивільного законодавства;
 - б) кодифікація трудового законодавства;
 - в) кодифікація земельного права;
 - г) кодифікація кримінального законодавства;
 - д) кодифікація шлюбно-сімейного законодавства;
 - е) кодифікація адміністративного законодавства;
 - є) кодифікація житлового законодавства;
 - ж) кодифікація кримінально-процесуального законодавства;
 - з) кодифікація цивільно-процесуального законодавства;
3. Значення другої кодифікації законодавства Української ССР.

Методичні вказівки

При розгляді *першого питання* слід проаналізувати суть та напрямки демократизації суспільного життя України в період десталінізації та її вплив на регулювання правових відносин.

Друге питання необхідно починати із характеристики основних напрямків кодифікаційних робіт у найважливіших галузях права, вказавши на їх характерні риси та особливості.

Висвітлення *третього питання* передбачає розкриття значення першої кодифікації для регулювання правових відносин та її вплив на подальший розвиток суспільно-політичного життя.

Поняття та терміни: Адміністративно-командна система, друга кодифікація законодавства Української ССР, державне пенсійне забезпечення, десталінізація, демократизація суспільного життя, дисидентський рух, застій, КПРС – ядро політичної системи суспільства, Конституція УРСР 1937 р., Конституція УРСР 1978 р., неототалітаризм, номенклатура, розвинений соціалізм, “хрущовська відлига”, “шістдесятники”.

- Реферати:** 1. Конституція УРСР 1978 р.
2. Правозахисний рух 60 – 70-х років в Україні.